

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

**Аналіз тенденцій зовнішньої торгівлі товарами України
за регіонами і товарними групами**

Департамент монетарної політики та економічного аналізу
15 червня 2017 року

Зміст

- [Головне](#)
- [Зовнішня торгівля України в цілому](#)
 - у тому числі за країнами:
 - [Європи](#)
 - [СНД](#)
 - [Азії](#)
 - [Африки](#)
 - [Америки](#)

Основні тенденції зовнішньої торгівлі України в останнє десятиріччя*

- З 2012 року обсяги експорту й імпорту товарів знизилися вдвічі в доларовому еквіваленті. Але рівень відкритості української економіки залишається високим, що зумовлює її вразливість до зовнішніх шоків.
- Структура торгівлі за останнє десятиріччя також суттєво змінилася:
 - в експорті до 2013 року питома вага країн Європи в торгівлі з Україною поступово знижувалася, однак почала зростати з 2014 року, у тому числі завдяки Угоді про Асоціацію з ЄС та диверсифікації джерел постачання енергоносіїв. Однак частка українських товарів у імпорті Європи залишається вкрай низькою;
 - зовнішньоторговельний оборот із країнами Азії стабільно зростає, а за останні три роки вони стали найбільшими споживачами українського експорту;
 - обсяги торгівлі з країнами СНД, зокрема Росією, почали зменшуватися ще у 2012 році. Падіння суттєво поглибилося у 2014 – 2016 роках через збройну агресію та торговельно-транзитні обмеження з боку РФ;
 - з 2010 року українські експортери нарощують свою присутність на ринках країн Африки, переважно за рахунок експорту пшениці.
- В експорті товарів посилилася сировинна спрямованість унаслідок скорочення поставок машинобудівної продукції в країни СНД. Також зменшилися обсяги експорту металургійної та хімічної продукції, найсуттєвіше – до країн Азії.
- Натомість стрімко зросли обсяги експорту продовольчих товарів до всіх регіонів (насамперед кукурудзи та олії), у тому числі завдяки появі нових ринків збуту.
- В імпорті традиційно лівову частку займали енергоносії, однак завдяки заходам з економії їх споживання та зниженню цін за останні роки частка енергоносіїв відчутно знизилася.
- Споживчий попит був одним з основних драйверів імпорту до 2013 року (окрім кризового 2009 року), а у 2016 році зростання обсягів імпорту було забезпечене насамперед інвестиційною активністю.

* У презентації всі дані щодо торгівлі до 2009 року включно наводяться з урахуванням АР Крим, з 2010 року – без урахування АР Крим.

Перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України

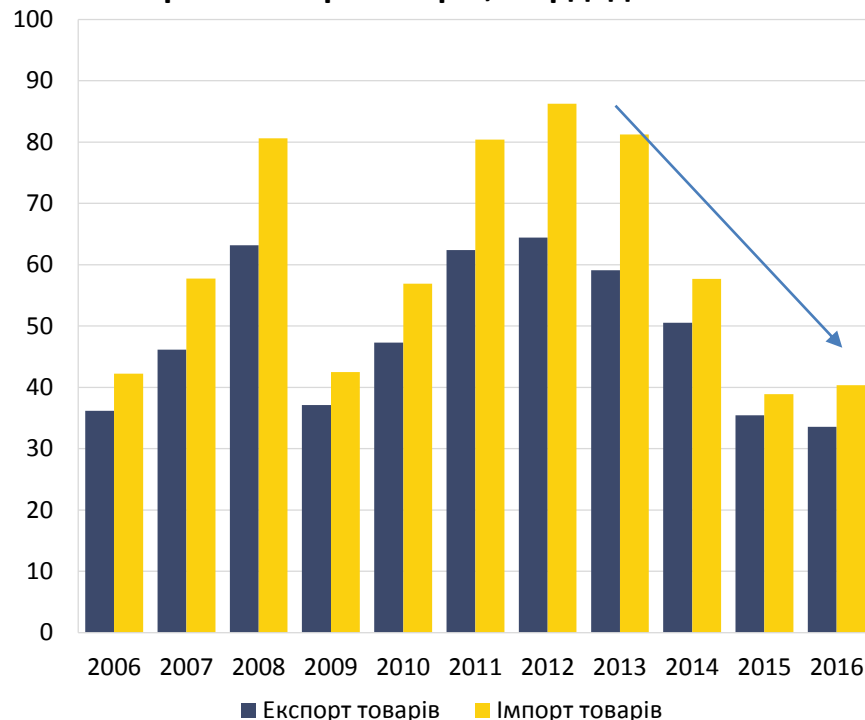
- Протягом 2014 – 2016 років обсяги української зовнішньої торгівлі товарами суттєво скоротилися під впливом збройної агресії і торговельних обмежень з боку Росії, низьких світових цін на сировинні товари, зменшення енергоспоживання та стиснення внутрішнього попиту.
- Однак через ці самі причини (насамперед втрату великого ринку збуту і частини виробничого комплексу), а також завдяки Угоді про Асоціацію з ЄС нині відбувається суттєва трансформація зовнішньої торгівлі України. Це стимулює вітчизняні підприємства шукати нові ринки та налагоджувати виробництво конкурентоспроможної продукції.
- Структурні зміни відбуваються повільно, у результаті найближчими роками зберігатиметься сировинний характер українського експорту, що спричиняє високу залежність зовнішньої торгівлі України від шоків на світових ринках.
- Крім того, залежність економіки України від поставок енергоносіїв та високотехнологічної продукції зумовлюватиме високі обсяги імпорту. Як наслідок очікується збереження дефіциту поточного рахунку на досить значному рівні (близько 4% ВВП), незважаючи на прогнозовані сприятливі зовнішні цінові умови.
- Такі обсяги дефіциту не повинні бути загрозливими для економіки за умови, що основним фактором його формування буде інвестиційний попит. Останній матиме позитивний ефект на майбутній розвиток економіки, її потенціал для нарощування обсягів експорту й імпортозаміщення і, відповідно, до поліпшення зовнішньої позиції в майбутньому.
- Також експортний потенціал України може суттєво розширитися з огляду на зусилля в напрямі подальшого відкриття доступу до зовнішніх ринків. Так вже підписано Угоду про Зону вільної торгівлі (ЗВТ) з Канадою, перемовини щодо створення ЗВТ з Туреччиною перебувають на завершальному етапі, ведуться переговори щодо угод з Ізраїлем, окремими країнами Африки та Азії.
- Наявність Угод про ЗВТ не гарантує зростання обсягів зовнішнього товарообороту. Однак вони стимулюють вітчизняних виробників підвищувати конкурентоспроможність продукції, у тому числі шляхом адаптації до нових стандартів, правил сертифікації та процедур контролю, а також модернізації виробництва.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

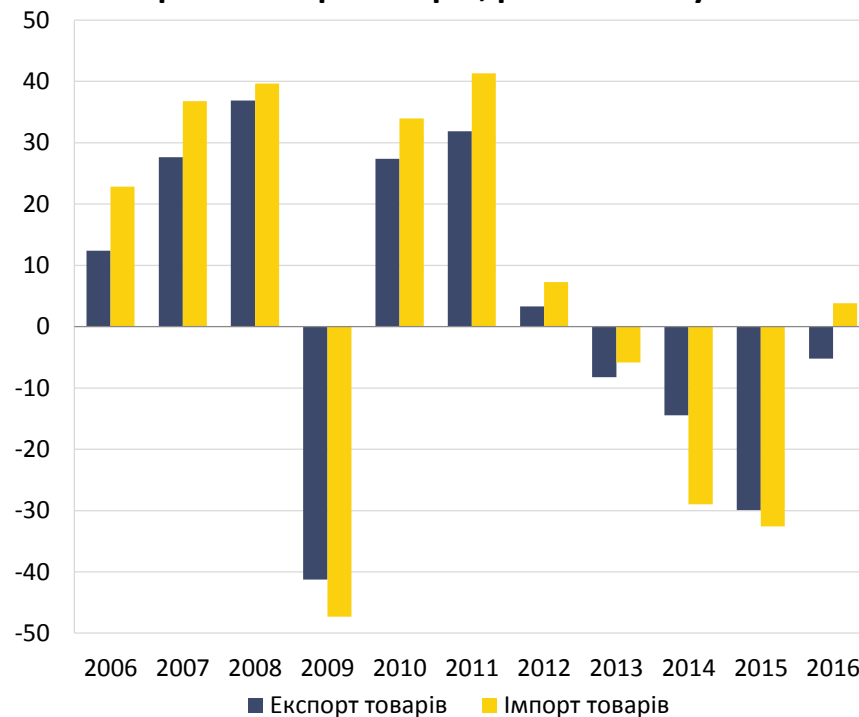
Масштаб зовнішньої торгівлі України суттєво скоротився в останні роки

Експорт та імпорт товарів, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Експорт та імпорт товарів, річна зміна у %

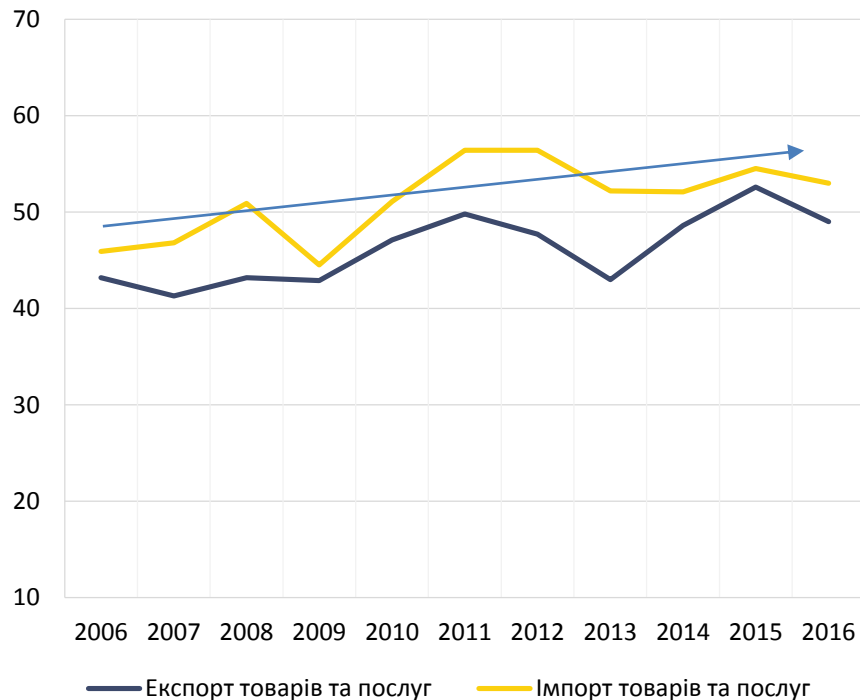
Джерело: НБУ.

- Зростання обсягів експорту й імпорту товарів протягом 2006 – 2008 і 2010 – 2012 років, як і падіння у 2009 році, відображали зміни в зовнішньому попиті та внутрішньому споживанні.
- З 2012 року обсяги зовнішньої торгівлі скорочувалися: експорт – унаслідок низки торговельних війн із РФ та зниження цін на сировинні товари, імпорт – через зменшення енергоспоживання. Ці процеси суттєво поглибилися у 2014 – 2015 роках через збройну агресію РФ на сході України, нові обмеження з боку РФ та стиснення внутрішнього попиту.
- У 2016 році на тлі макроекономічної стабілізації відновилося зростання імпорту (насамперед інвестиційного), однак експорт і далі скорочувався (через нові обмеження з боку РФ).

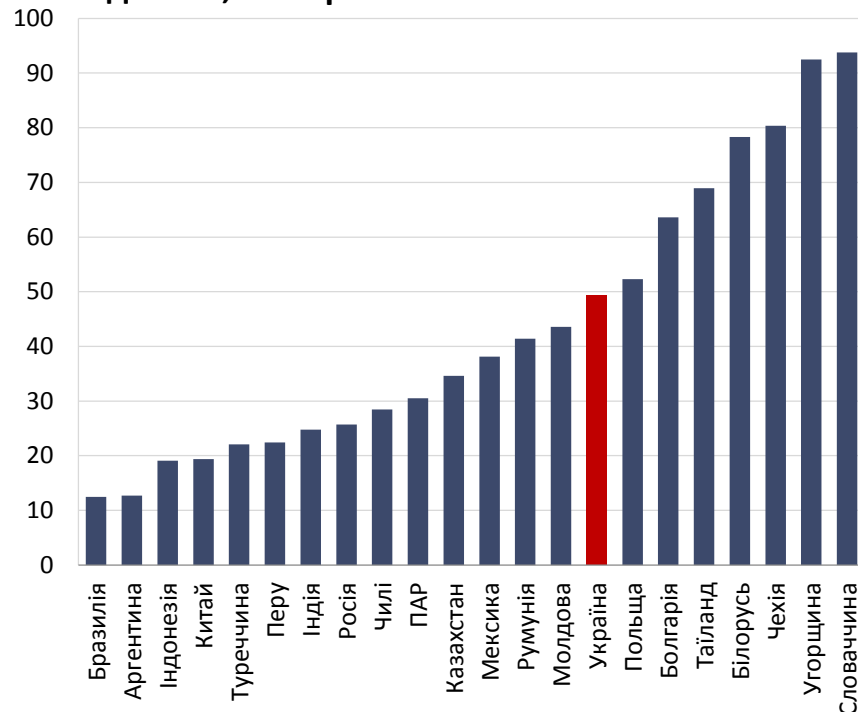
Рівень відкритості економіки залишається високим

Експорт та імпорт товарів і послуг, % до ВВП

Джерело: НБУ.

Експорт товарів та послуг країн, що розвиваються, % до ВВП, 2016 рік

Джерело: національні статистичні агенції; розрахунки НБУ.

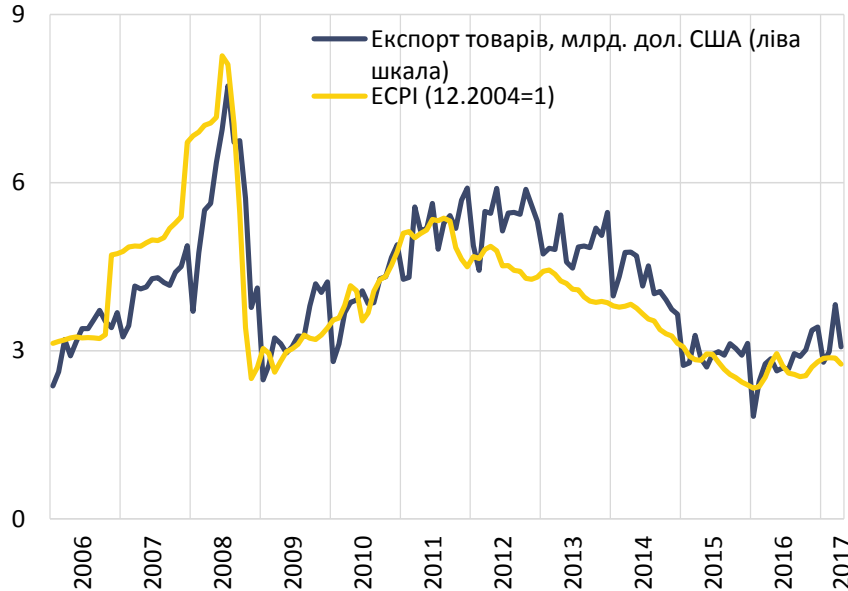
- Незважаючи на значне скорочення вартісних обсягів експорту й імпорту, їх відношення до ВВП (традиційні показники відкритості економіки) за останні 10 років навіть дещо збільшилися.
- На нашу думку, відкритість економіки має низку переваг (ефективний розподіл і використання ресурсів, підвищення конкурентоспроможності виробництва, поширення світового досвіду: передача технологій, навичок тощо), тоді як макроекономічна волатильність, яку часто пов'язують з відкритістю економіки, значною мірою залежить від конкурентоспроможності товарів та послуг вітчизняного виробництва як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Сировинний характер експорту зумовлює високу вразливість економіки України до змін зовнішньоекономічної кон'юнктури

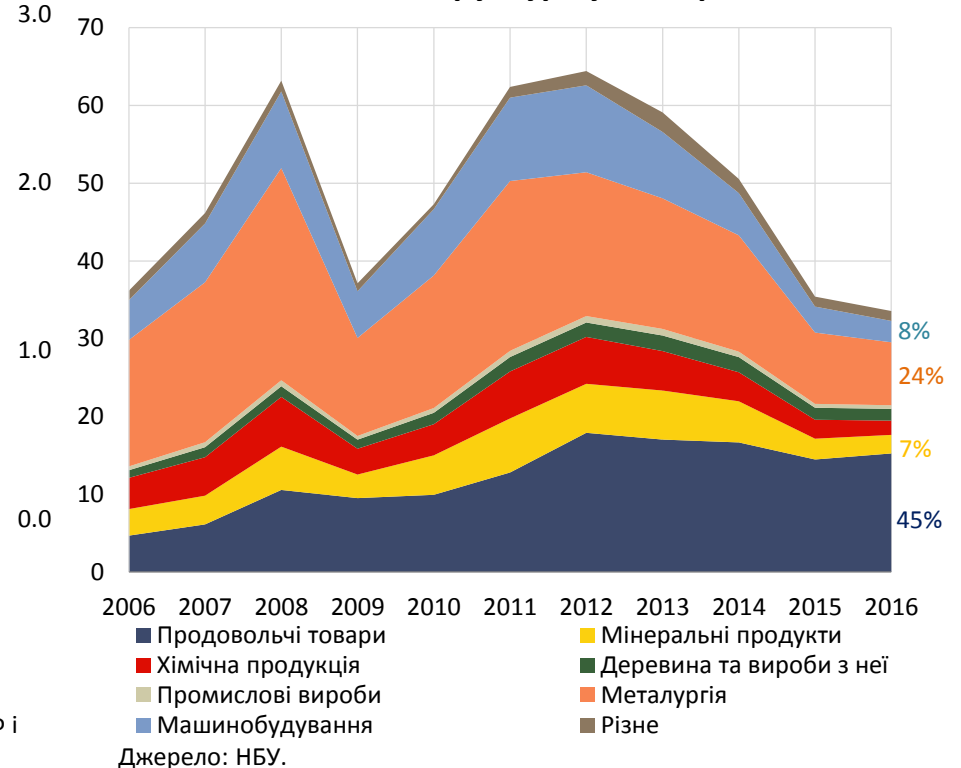
Експорт товарів та Індекс зміни світових цін на товари (ЕСРІ)*

* ЕСРІ розрахований за кошиком із 14 світових цінових індикаторів, зважених на частку відповідних товарів українського експорту в загальному експорті України.

Джерело: НБУ, розрахунки НБУ на основі даних Світового банку, МВФ і Томсон Рейтерс.

Експорт товарів за основними групами, млрд. дол. США, та його структура у 2016 році, %

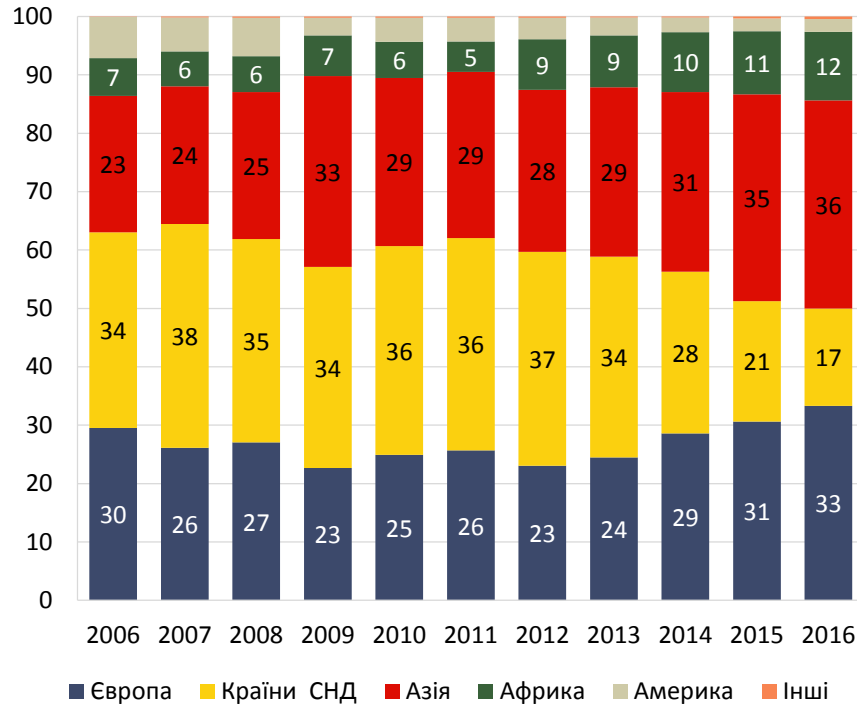
- Основними товарами, що експортуються, є сировина та напівфабрикати, волатильність цін на які вища, ніж на товари з високим ступенем обробки.
- В останні роки в експорті збільшилася частка продовольчих товарів за рахунок нарощування поставок зернових культур та олії.
- Через торговельні обмеження з боку РФ експорт скорочувався з 2012 року, насамперед за рахунок продукції машинобудування.
- Зниження експорту суттєво прискорилося у 2014 – 2015 роки внаслідок збройної агресії РФ на сході України та зниження світових цін на сировинні товари.

У структурі торгівлі з 2013 року зростає питома вага країн Азії та Європи за рахунок зменшення частки країн СНД

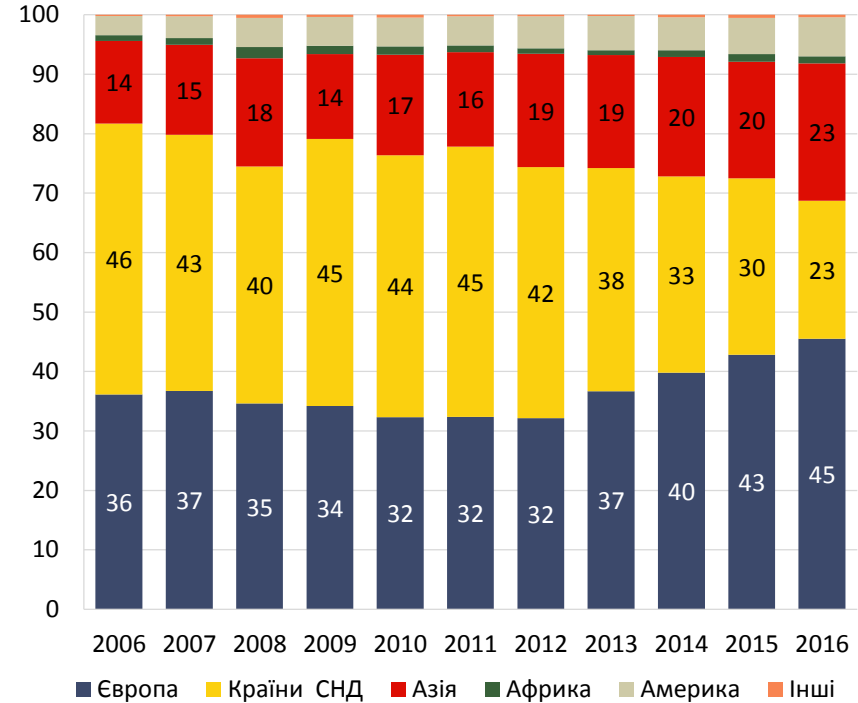
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Структура експорту товарів за регіонами, %

Джерело: НБУ.

Структура імпорту товарів за регіонами, %

Джерело: НБУ.

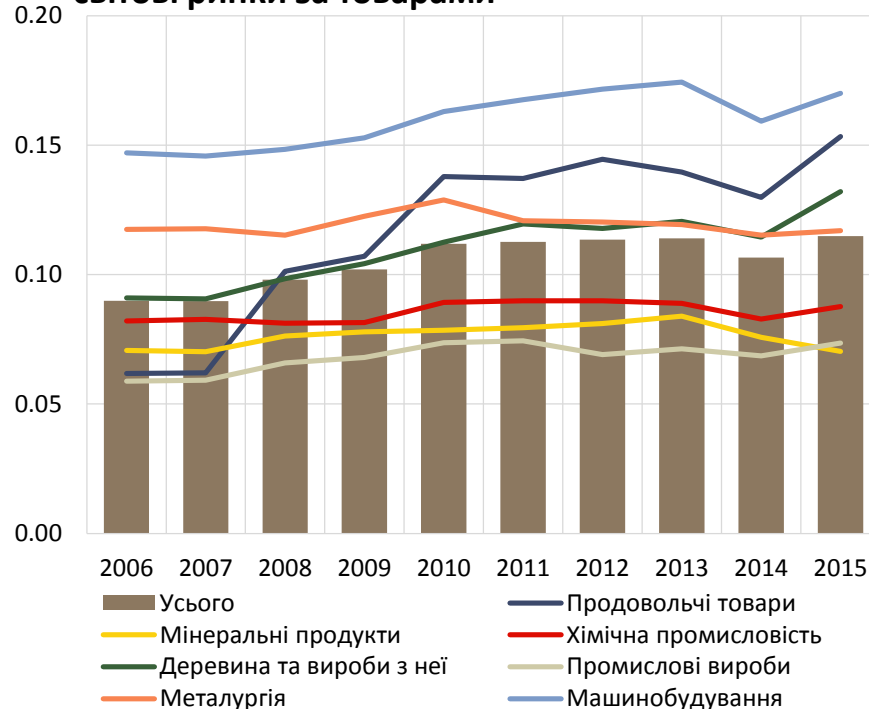
- До 2013 року питома вага країн Європи в торгівлі з Україною поступово знижувалася, однак почала зростати з 2014 року, у тому числі завдяки Угоді про Асоціацію з ЄС та диверсифікації джерел постачання енергоносіїв.
- Частка країн Азії в зовнішній торгівлі стабільно зростає, а за останні три роки вони стали найбільшими споживачами українського експорту.
- Торговельні і транзитні обмеження з боку РФ та відмова України від російського газу призвели до суттєвого скорочення торгівлі з країнами СНД, крім Білорусі.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

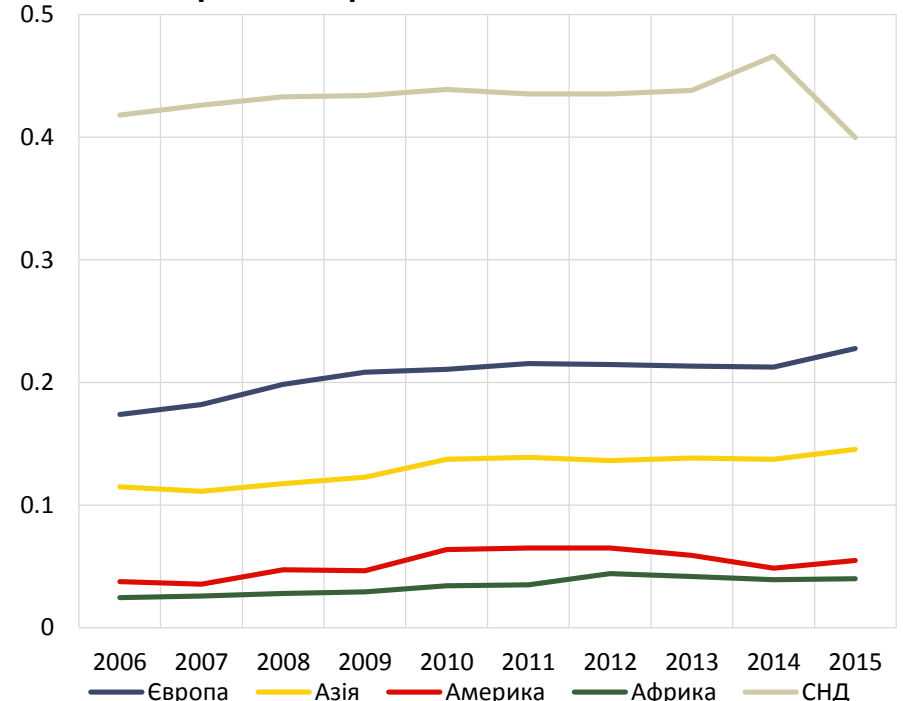
Найдинамічніше опанували нові ринки експортери продовольчих товарів та продукції деревообробної промисловості

Індекс проникнення* українського експорту на світові ринки за товарами

Джерело: WITS; розрахунки НБУ.

Індекс проникнення українського експорту на світові ринки за регіонами

Джерело: WITS; розрахунки НБУ.

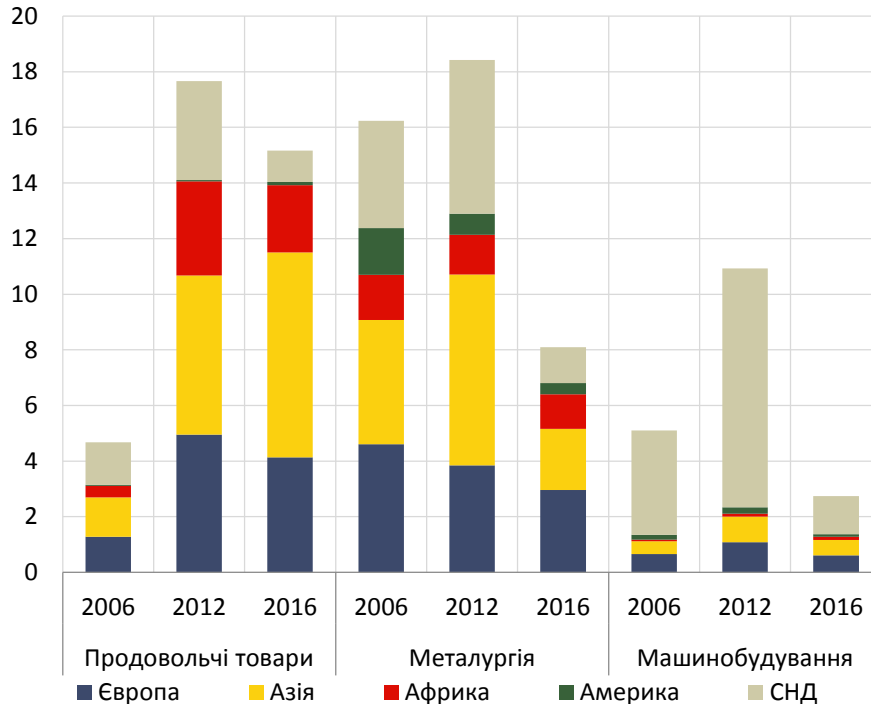
- Присутність українського експорту на світовому та основних регіональних ринках (за винятком країн СНД) поступово зростала протягом 2006 – 2015 років.
- Зниження індексу проникнення українського експорту на ринки країн СНД відбулося у 2015 році під впливом торговельних та транзитних обмежень та збройної агресії з боку РФ.
- Натомість відчутно збільшився індекс проникнення експорту на ринки країн Європи та Азії у 2015 році внаслідок географічної диверсифікації, зумовленої втратою традиційних ринків збуту і дією Угоди про асоціацію з ЄС.

* - Індекс проникнення на експортні ринки (Index of Export Market Penetration) є мірою того, наскільки товари конкретної країни представлені на існуючих ринках зарубіжних країн. Він розраховується як відношення кількості країн, до яких експортується конкретний товар (за чотирма знаками УКТЗЕД), до загальної кількості країн, що імпортують цей товар протягом року. Діапазон значень від 0 до 1, де 1 указує на те, що країна експортує певний товар до кожної з країн, що здійснюють його імпорт.

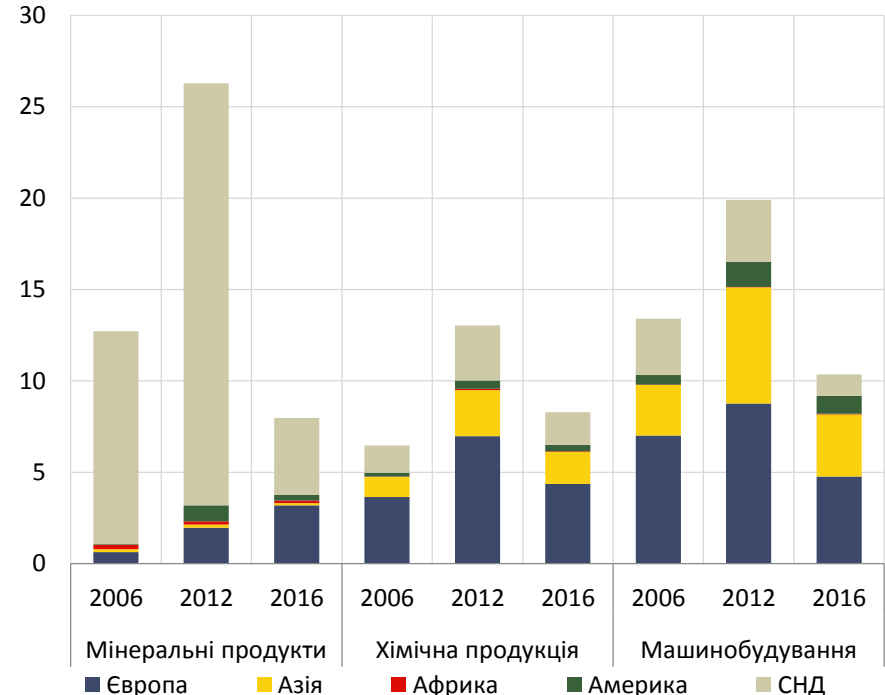
За останні 10 років суттєво зросли обсяги експорту продовольчих товарів, в імпорті – найбільше знизилися обсяги імпорту мінеральних продуктів

Експорт найбільших товарних груп за регіонами, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Імпорт найбільших товарних груп за регіонами, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

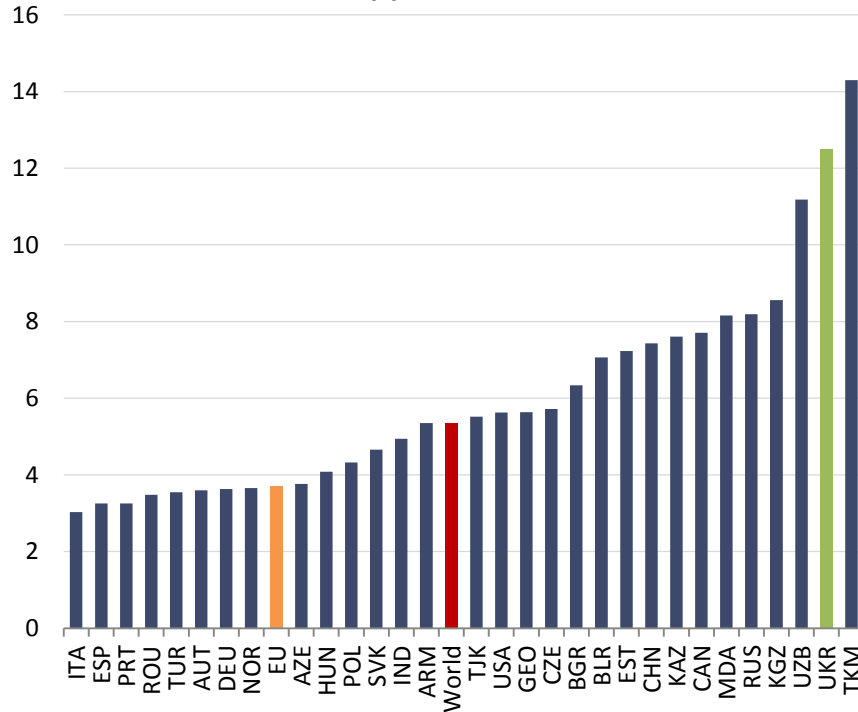
- Експорт продовольчих товарів найбільше зріс до країн Азії, насамперед за рахунок фізичних обсягів експорту зерна. Натомість суттєво знизився експорт продукції машинобудування практично за всіма регіонами.
- Зниження обсягів експорту металургійної продукції в останні роки пов'язане як із втратою частини потужностей унаслідок збройної агресії РФ, так і зі зниженням світових цін.
- Попри відмову від імпорту природного газу з РФ з кінця 2015 року, залежність України від імпорту енергоносіїв з СНД залишається високою через потреби у вугіллі та нафтопродуктах.
- Як і десять років тому, Україна імпортує значні обсяги машинобудівної продукції з Європи, натомість попит на машини переорієнтувався з країн СНД на користь країн Азії та Америки.

Висока енергоємність економіки – один з основних чинників значних обсягів імпорту

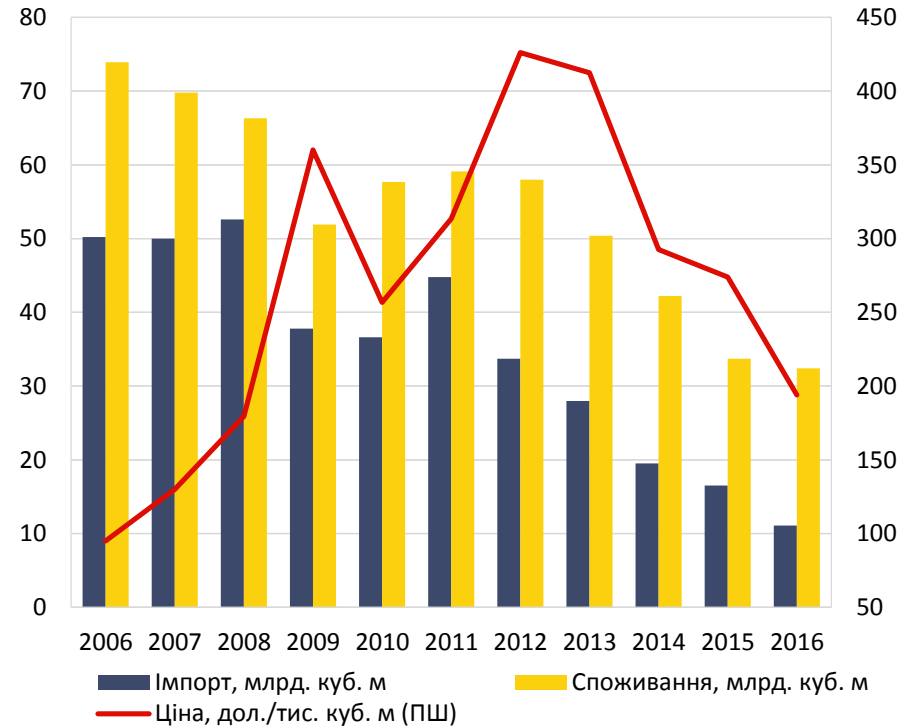
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Енергоємність економіки окремих країн та об'єднань, 2014, МДж/ВВП*

* ВВП у дол. США за паритетом купівельної спроможності 2011 року
Джерело: WB World Development Indicators (останні наявні дані за 2014 рік).

Імпорт і споживання природного газу

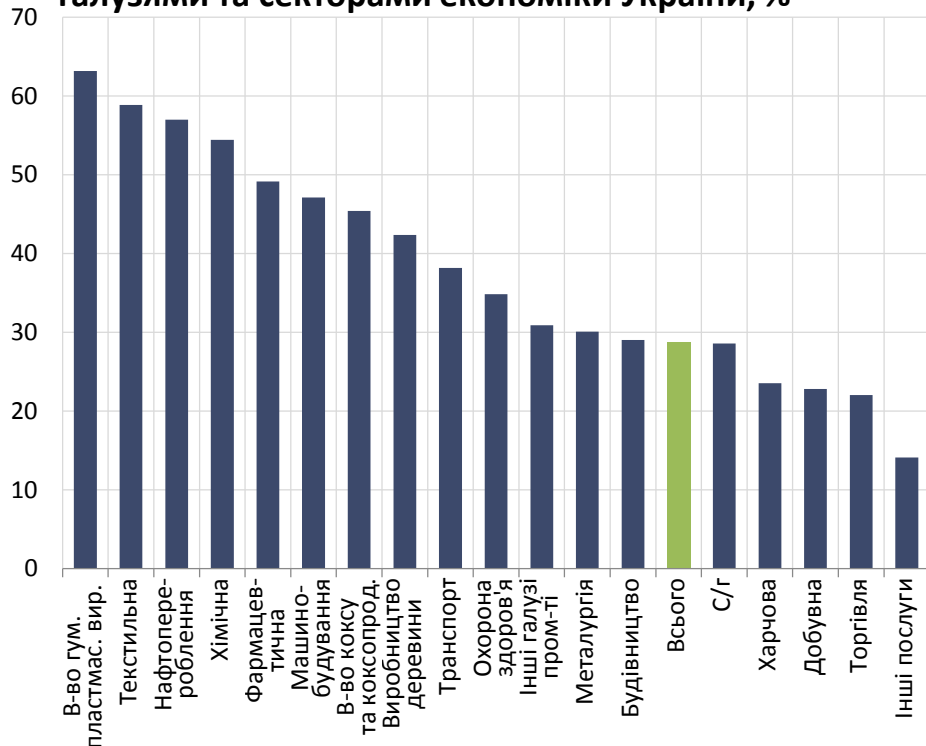
Джерело: НБУ, Нафтогаз України.

- Енергоємність української економіки донедавна була однією з найвищих у світі, що зумовлювало також і високий обсяг енергетичного імпорту.
- До 2012 року енергетичний імпорт стабільно збільшувався (за винятком кризового 2009 року), а його частка протягом 2009 – 2012 років становила майже третину всього імпорту товарів.
- Зростання відбувалося на тлі значних обсягів споживання енергоресурсів та підвищення цін на них.
- З 2012 року обсяги споживання та імпорту енергетичних ресурсів, насамперед природного газу, зменшуються.

Також значні обсяги імпорту зумовлені високою часткою імпорту в проміжному споживанні виробничого сектору

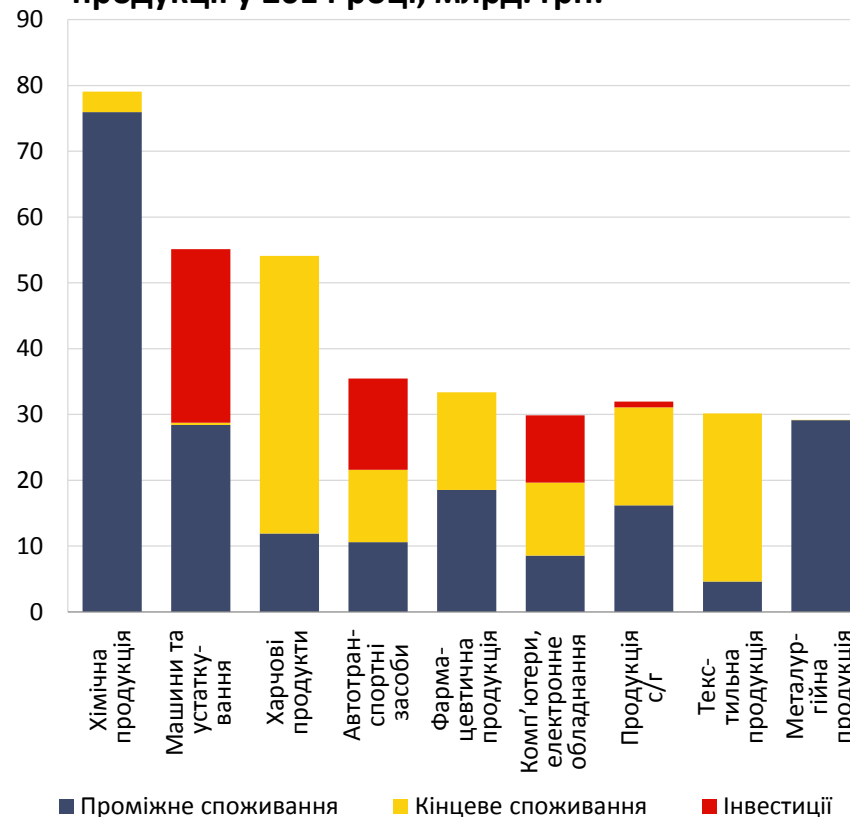
Частка імпорту в проміжному споживанні* за галузями та секторами економіки України, %

* За даними таблиці "витрати-випуск" за 2014 рік. Відображає частку витрат на імпортні комплектуючі, сировину та нематеріальні послуги в загальній вартості відповідних витрат.

Джерело: ДССУ; розрахунки НБУ.

Використання окремих видів імпортованої продукції у 2014 році, млрд. грн.

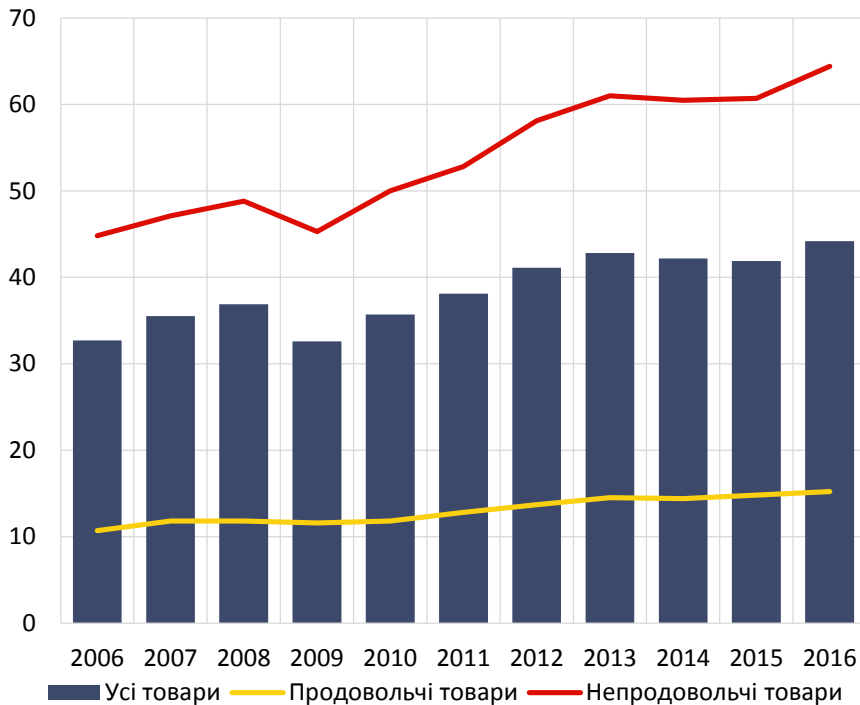
Джерело: ДССУ.

- Проміжне споживання – це витрати на товари та послуги, використані в процесі виробництва вітчизняних товарів та послуг.
- У цілому частка імпорту в проміжному споживанні становила менше 30% у 2014 році. При цьому для більшості виробничих галузей вона перевищує 40%, натомість у секторі послуг (за винятком охорони здоров'я) ця частка відчутно нижча – близько 15%.
- Відповідно періоди зростання виробництва супроводжуються сплеском імпорту товарів проміжного споживання і навпаки.

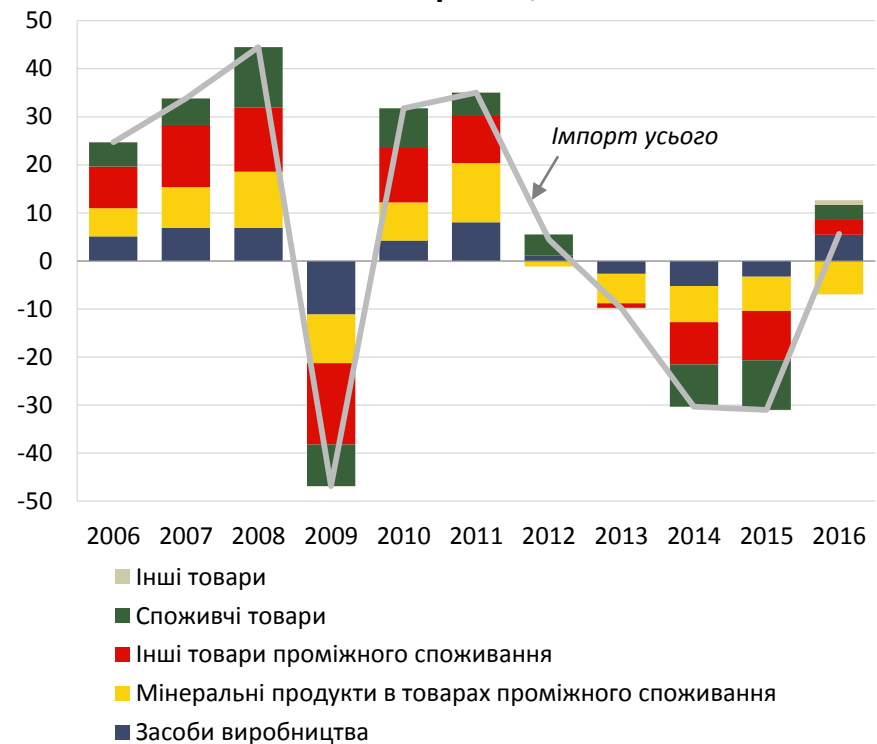
Крім проміжного споживання, вагомим “генератором” імпорту є приватне споживання та інвестиційна активність

Частка імпортованої продукції в роздрібному товарообороті, %

Джерело: ДССУ.

Внески в зміну імпорту товарів за широкими економічними категоріями, в. п.

Джерело: ДССУ; розрахунки НБУ.

- Високий внутрішній попит протягом 2006 – 2013 років (окрім кризового 2009 року) зумовив нарощування імпорту споживчого призначення.
- Інвестиційна активність також є вагомим драйвером імпорту, однак, за винятком 2011 та 2016 року, її внесок у зміну імпорту поступався внеску приватного споживання.
- У 2016 році основним рушієм відновлення зростання обсягів імпорту після кризи був інвестиційний попит.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Торгівля з країнами Європи

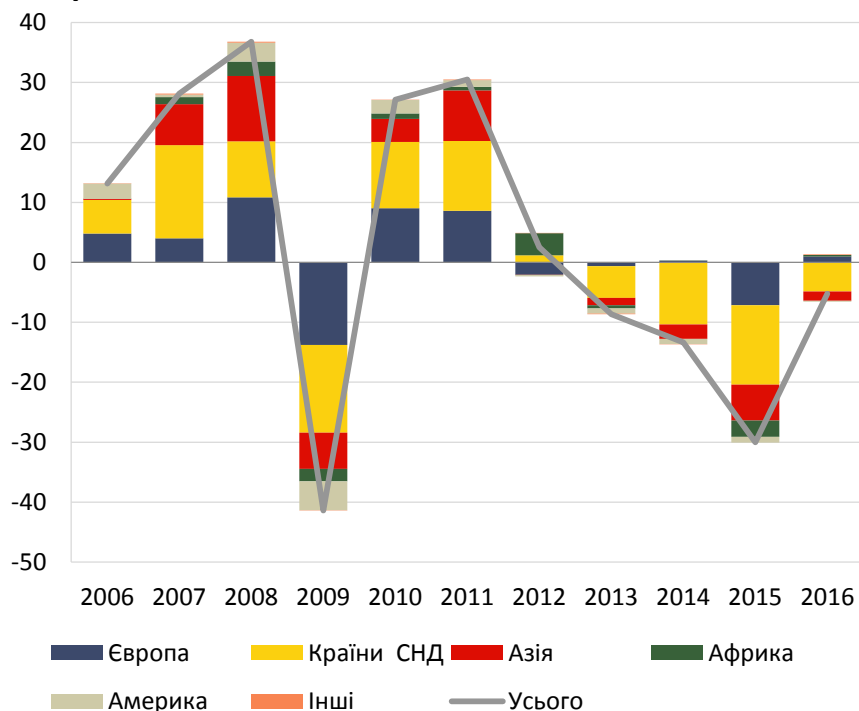
[Повернутися до змісту](#)

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

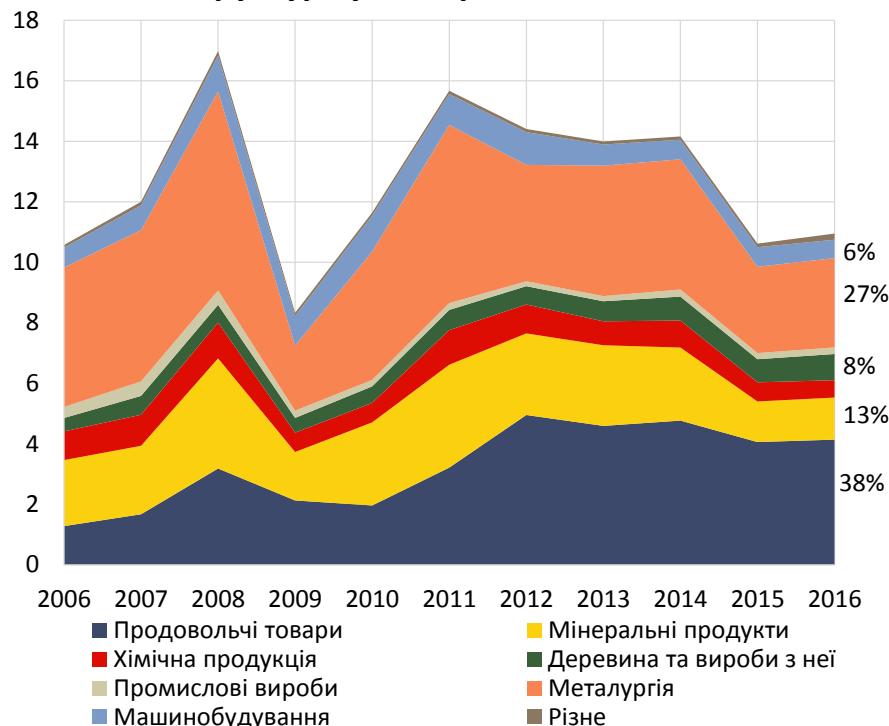
Експорт товарів до країн Європи зазнав найменших втрат протягом 2014 – 2016 років

Внесок у річну зміну експорту товарів за регіонами, в. п.

Джерело: НБУ.

Експорт товарів до країн Європи, млрд. дол. США, та його структура у 2016 році, %

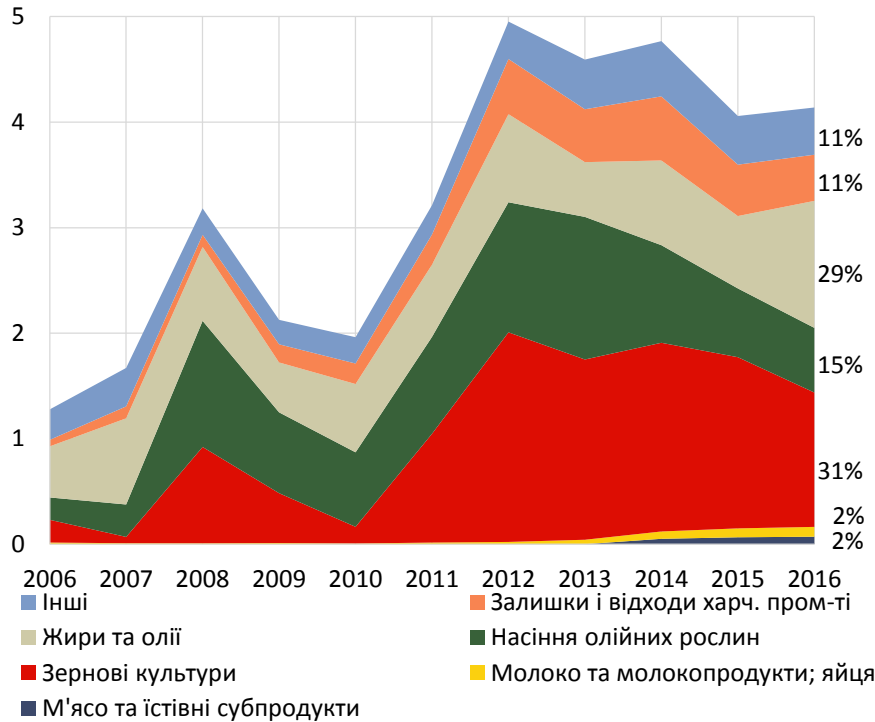
Джерело: НБУ.

- У 2014 та 2016 роках це був єдиний із вагомих регіонів, обсяги експорту до якого зростали.
- З 2011 року в країни Європи почали різко зростати обсяги експорту продовольчих товарів через нарощування експорту олії та зернових, в основному за рахунок фізичних обсягів. Угода про асоціацію з ЄС також дала поштовх зростанню обсягів експорту інших продовольчих товарів (меду, молока, м'яса) та виробів із деревини.
- Попри значний вплив кризи 2014 – 2015 років на металургійну галузь України, експорт продукції металургії до Європи був відносно стійким.
- Погіршення ситуації в нафтопереробній галузі спричинило скорочення експорту нафтопродуктів.

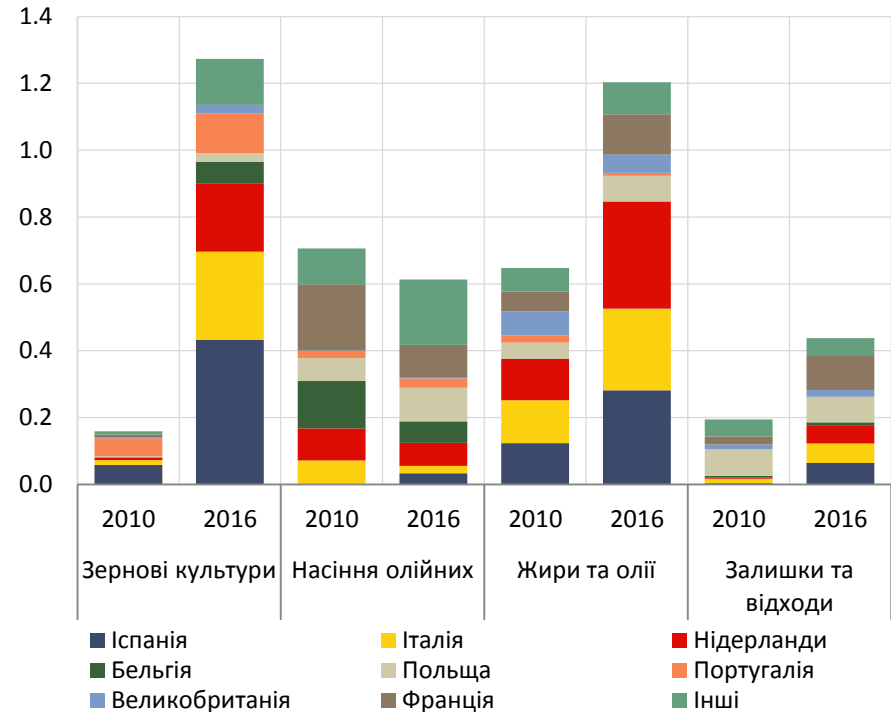
Найсуттєвіші зміни в експорті до країн Європи за останні десять років відбулися в експорті продовольчих товарів

Експорт продовольчих товарів до країн Європи, млрд. дол. США, та його структура у 2016 році, %

Джерело: НБУ.

Експорт до країн Європи за окремими продовольчими товарами, млрд. дол. США

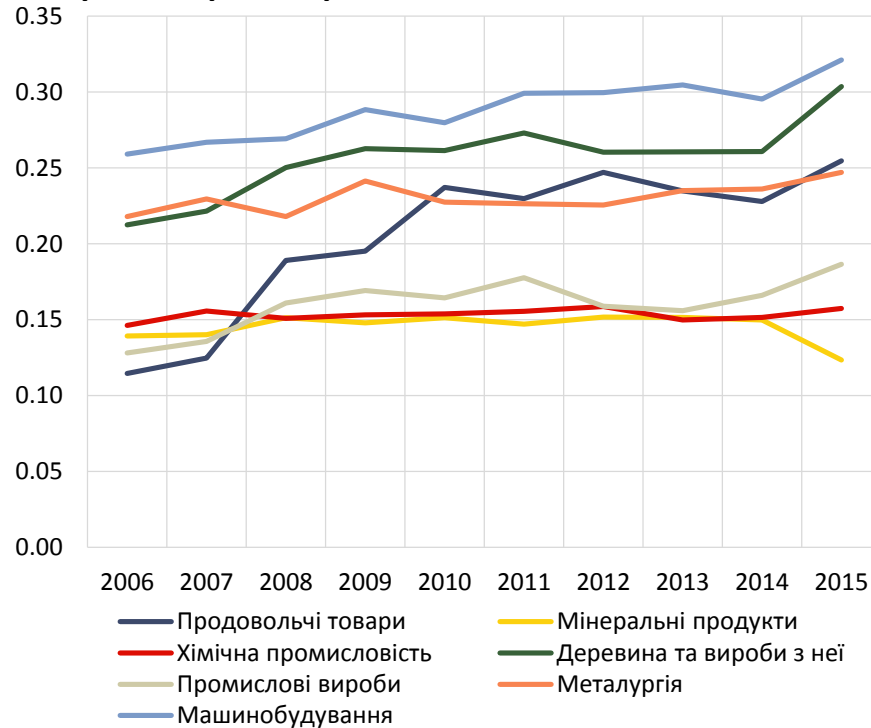
Джерело: НБУ.

- З 2006 до 2016 року обсяги експорту продовольчих товарів до країн Європи збільшилися майже в п'ять разів, насамперед за рахунок зернових культур. Певне його зменшення у 2015 – 2016 роках зумовлено переважно зниженням світових цін на зернові.
- Також до 2012 року суттєво збільшилися поставки олійних та насіння, а з 2014 року – олії та залишків від переробки олійних (шрот, макуха, жом тощо).
- З 2013 року збільшуються поставки таких продовольчих товарів, як мед, молоко, м'ясо, хоча їх частка в загальному експорті продовольчих товарів ще порівняно незначна.
- За результатами 2016 року Україна увійшла до топ-3 постачальників агропродукції до ЄС.

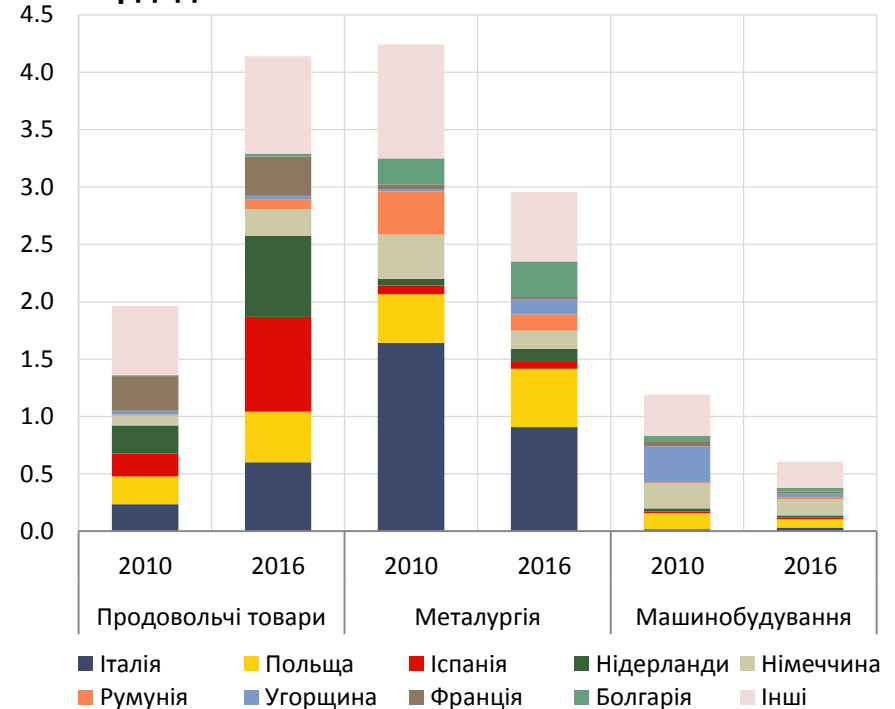
З 2014 року розширилася географія експорту до країн Європи за всіма основними товарними групами, крім мінеральних продуктів

Індекс проникнення українського експорту на ринки країн Європи

Джерело: WITS, розрахунки НБУ.

Експорт до країн Європи за окремими товарами, млрд. дол. США

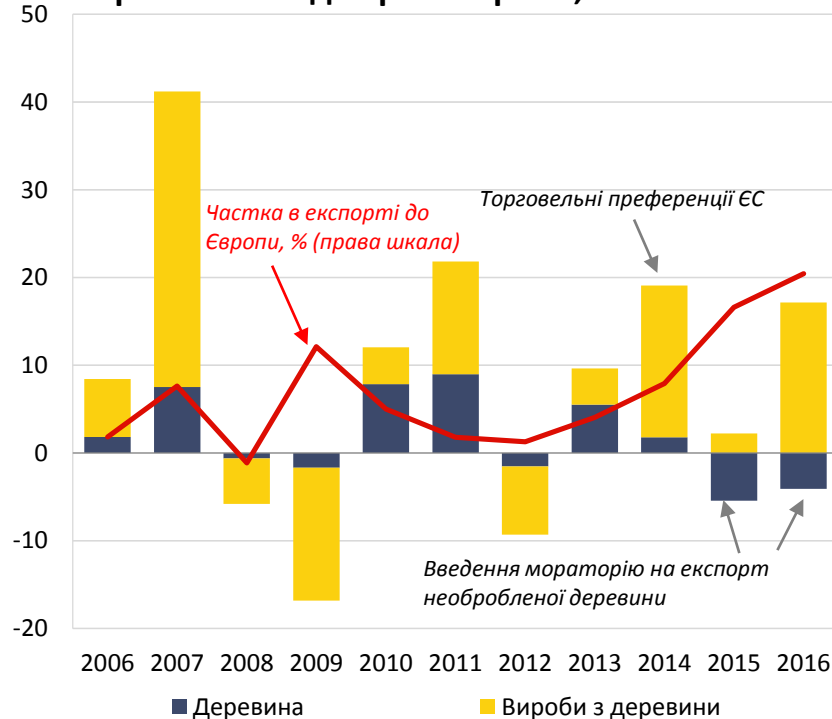
Джерело: НБУ.

- У розрізі країн Європи найбільший обсяг товарів експортується до Італії (насамперед металургійна продукція, олія та пшениця) і Польщі (в основному руди та олія).
- За останні 7 років Україна також наростила обсяги експорту продовольчих товарів до Іспанії (за рахунок зернових) та Нідерландів (за рахунок олії).
- Попри загальне зниження обсягів експорту металургійної продукції до країн Європи за останні сім років, збільшилися її поставки до країн – сусідів (Польщі, Угорщини, Болгарії).
- Експорт українського машинобудування поступово скорочувався, однак асортимент української машинобудівної продукції на ринках країн Європи поступово розширюється (див. слайд 19), про що свідчить зростання індексу проникнення.

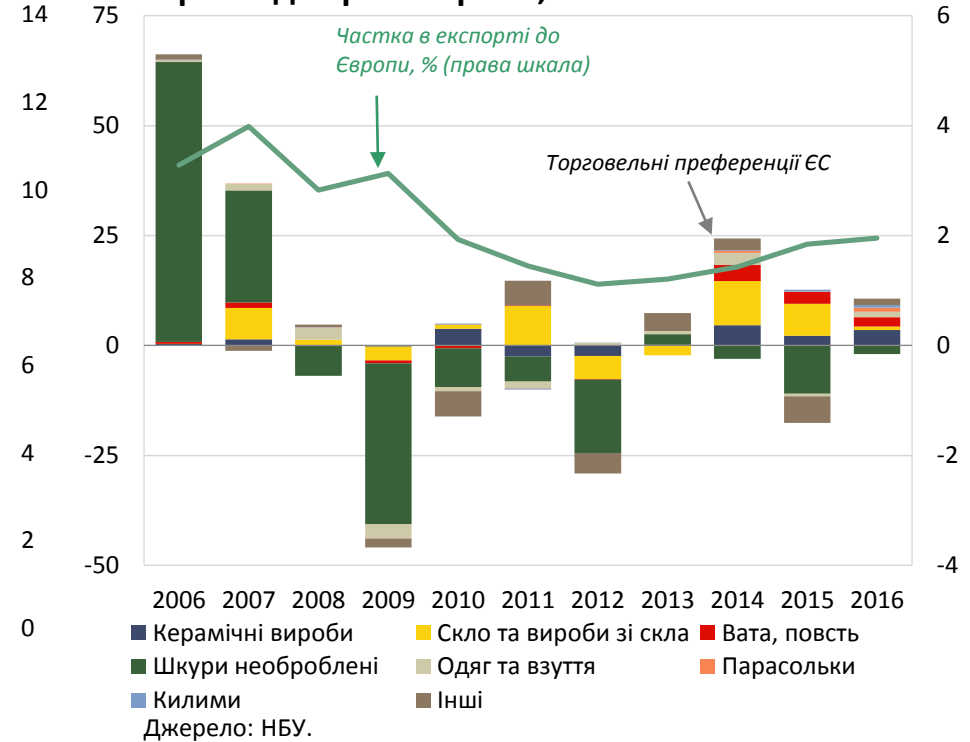
Угода про Асоціацію з ЄС дала поштовх експорту до країн Європи низки промислових виробів та виробів з деревини

Внесок у річну зміну експорту деревини та виробів із них до країн Європи, в. п.

Джерело: НБУ.

Внесок у річну зміну експорту промислових виробів до країн Європи, в. п.

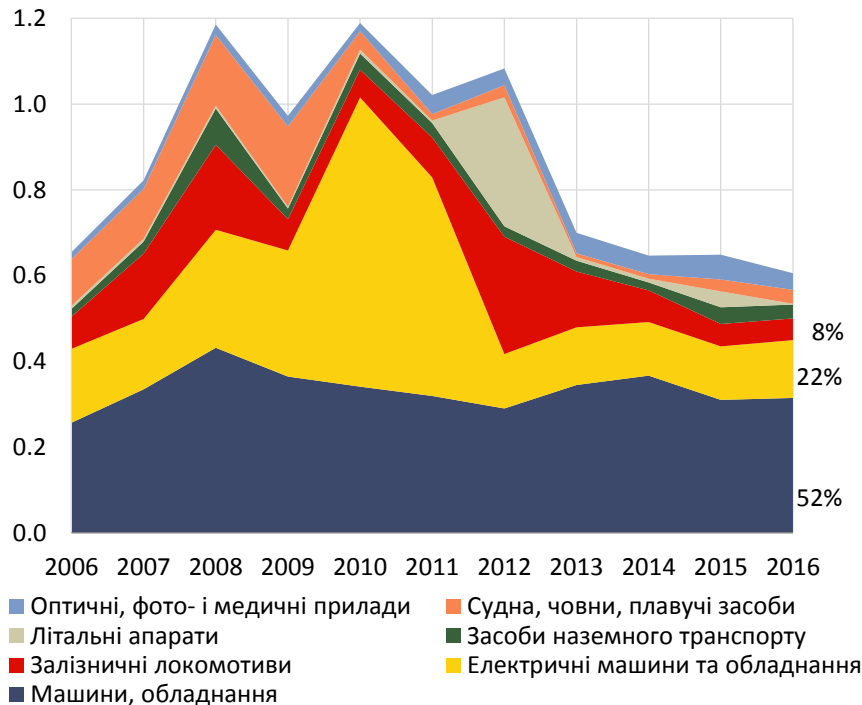
Джерело: НБУ.

- Структура експорту деревини та виробів із неї зміщується в бік зростання частки останніх. Введення мораторію на експорт лісу (з листопада 2015 року – на всю деревину, крім сосни; з січня 2017 року – на сосну) посилило цю тенденцію – частка деревини в експорті групи “деревина та вироби з неї” знизилася з 36% у 2013 році до 20% у 2016 році.
- З 2013 року відновилося зростання частки промислових товарів у загальному експорті до країн Європи, хоча вона залишається низькою (2% у 2016 році).
- В останні роки зростає обсяг експорту скла та виробів із нього (бутлі, пляшки тощо) та керамічних виробів (раковини, плити керамічні). Частка цих груп у загальному обсязі експорту промислових товарів збільшилися з 20% та 8% у 2013 році до 31% та 13% у 2016 році відповідно.

Експорт машинобудування до Європи є дуже неоднорідним та чутливим до великих разових поставок

Експорт машинобудівної продукції до країн Європи, млрд. дол. США, та його структура у 2016 році, %

Джерело: НБУ.

Експорт окремих товарів машинобудування до Європи, млн. дол. США

	2010	2012	2014	2016
Насоси повітряні	14.2	15.8	22.1	25.3
Машини пральні, побутові	1.6	5.5	10.0	22.5
Телефонні апарати	2.0	14.4	14.6	20.7
Яхти та ін. плавучі засоби	4.7	5.1	9.3	14.5
Електричні водонагрівачі	1.2	6.7	10.2	13.0
Турбіни на водяній парі	6.6	4.3	3.2	11.3
Електроприлади до двигунів	3.2	1.0	0.7	7.7
Обладнання друкарське	3.0	5.3	3.6	7.5
Автомобілі легкові	0.2	0.9	0.7	7.2
Медичні прилади та пристрої	1.8	4.1	3.4	5.9
Машини, механізми для збирання, обмолоту с/г культур	1.2	1.5	1.8	5.1
Пристрої на рідких кристалах	0.5	0.4	1.2	4.5
Обладнання для обробки гуми чи пластмаси	0.9	0.8	1.6	4.2
Демонстраційні прилади	0.7	1.2	0.3	3.4
Біноклі, монокуляри	0.2	0.7	0.2	3.2
Маяки плавучі, пожежні судна	0.0	8.9	0.3	3.1
Транспортні засоби самохідні	0.0	0.1	0.0	2.9
Установки для кондиціонування	0.1	0.1	1.0	1.5

Джерело: НБУ.

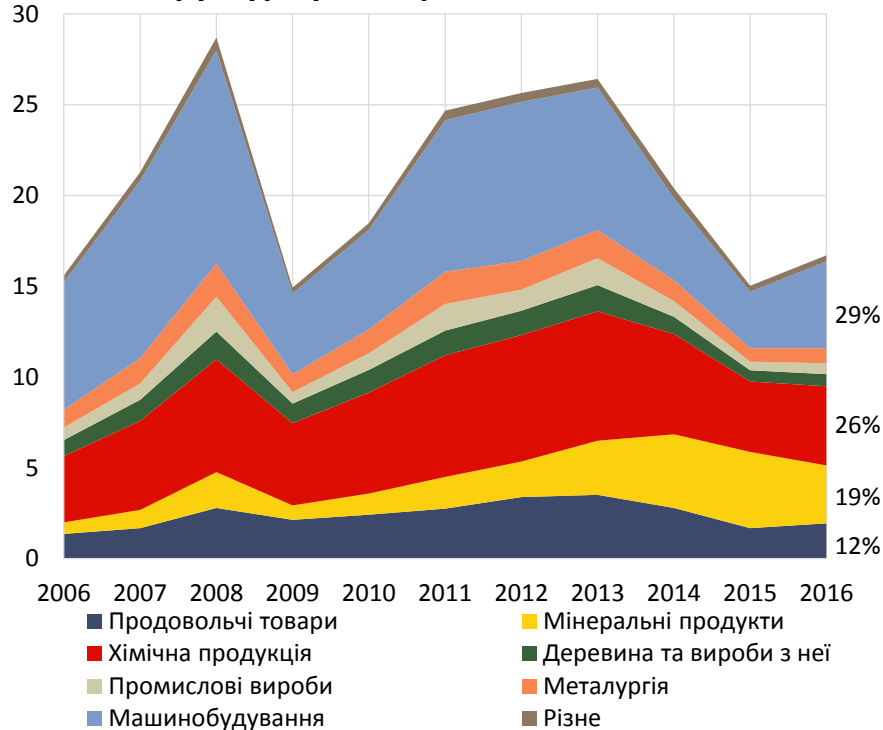
- Експорт машинобудівної продукції до ЄС характеризується відсутністю довгострокових контрактів та разовими поставками окремих товарів (зокрема літальних апаратів, залізничних локомотивів тощо).
- Це пов'язано з високою орієнтованістю в минулому на ринки СНД та низькими темпами приведення продукції українського виробництва до стандартів ЄС, яке потребує значних капіталовкладень.
- Однак в останні кілька років спостерігається розширення асортименту окремих видів продукції машинобудування, хоча обсяги їх експорту залишаються досить незначними.

Характерною рисою імпорту з країн Європи останніх років є зростання частки енергоносіїв

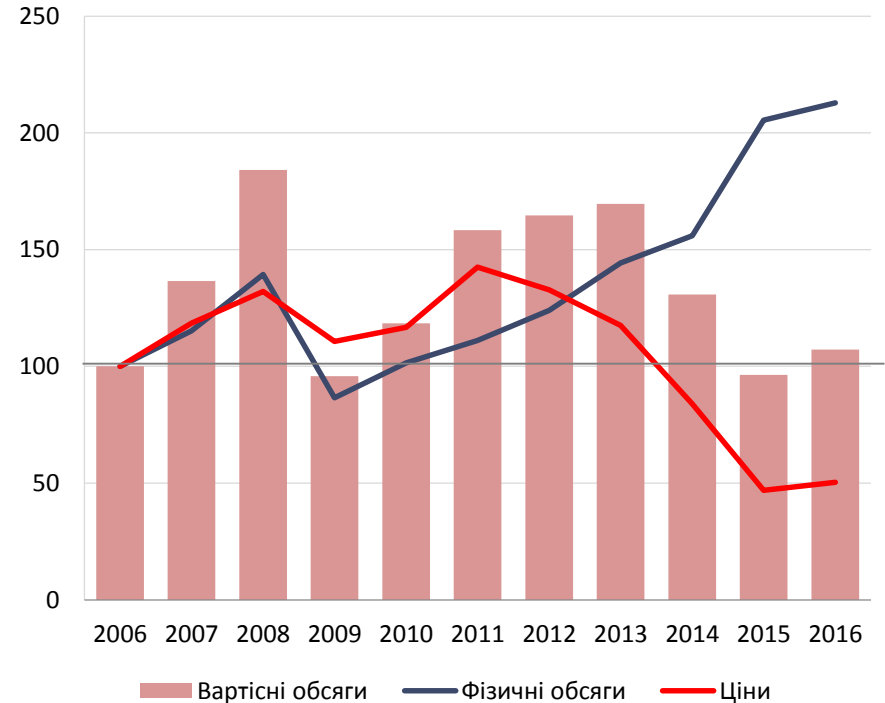
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Імпорт товарів із країн Європи, млрд. дол. США, та його структура у 2016 році, %

Джерело: НБУ.

Імпорт товарів із країн Європи, 2006 = 100%

Джерело: НБУ.

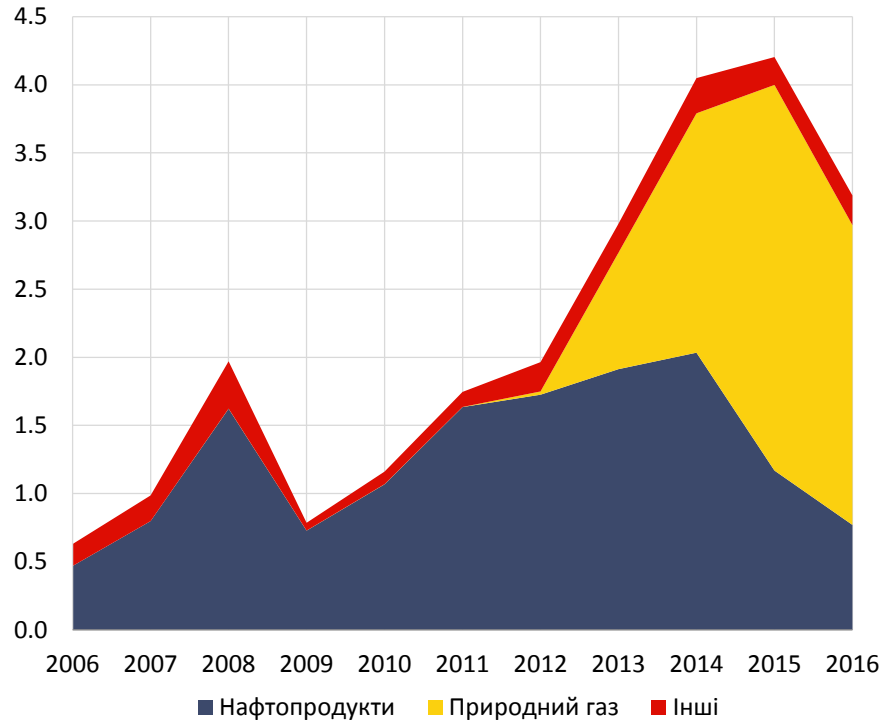
- До 2014 року лівову частку імпорту займала продукція машинобудування та хімічної промисловості (30% останньої припадало на фармацевтичні товари).
- У 2014 – 2015 роках обсяги імпорту продукції машинобудування знизилися внаслідок скорочення доходів населення та погіршення фінансових результатів підприємств, однак зростання відновилося у 2016 році, насамперед за рахунок сільськогосподарської техніки.
- За останні три роки значно збільшився обсяг імпорту мінеральних продуктів, переважно за рахунок фізичних обсягів імпорту природного газу.
- Близько чверті обсягу імпорту продовольчих товарів становлять риба й морепродукти та різні харчові продукти (екстракти, есенції та концентрати для виробництва готових харчових продуктів).

Імпорт мінеральних продуктів із країн Європи за 2006 – 2016 роки збільшився в п'ять разів

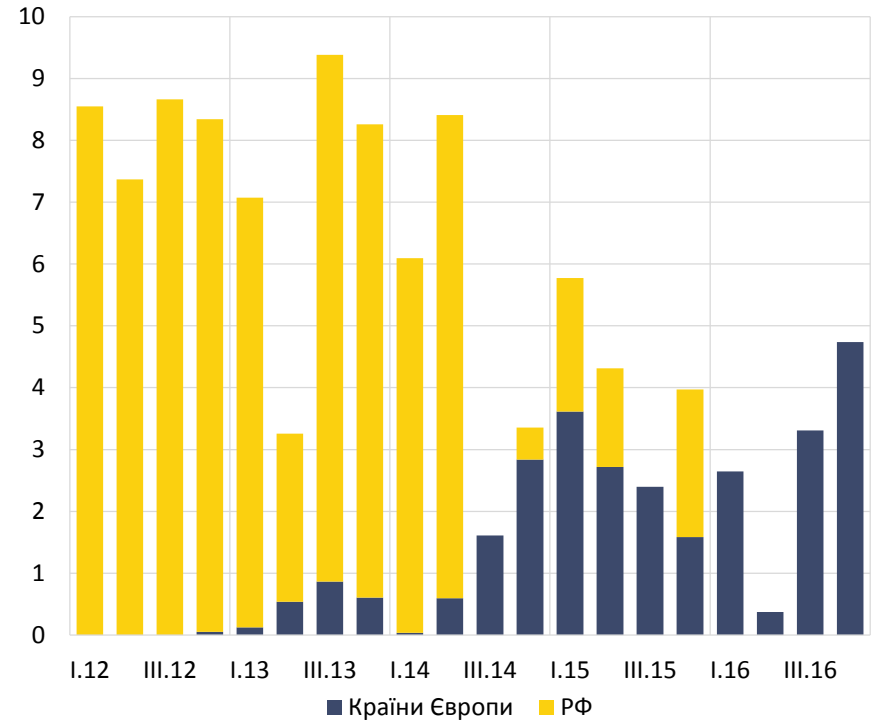
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Імпорт мінеральних продуктів із країн Європи, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Імпорт природного газу, млрд. м³

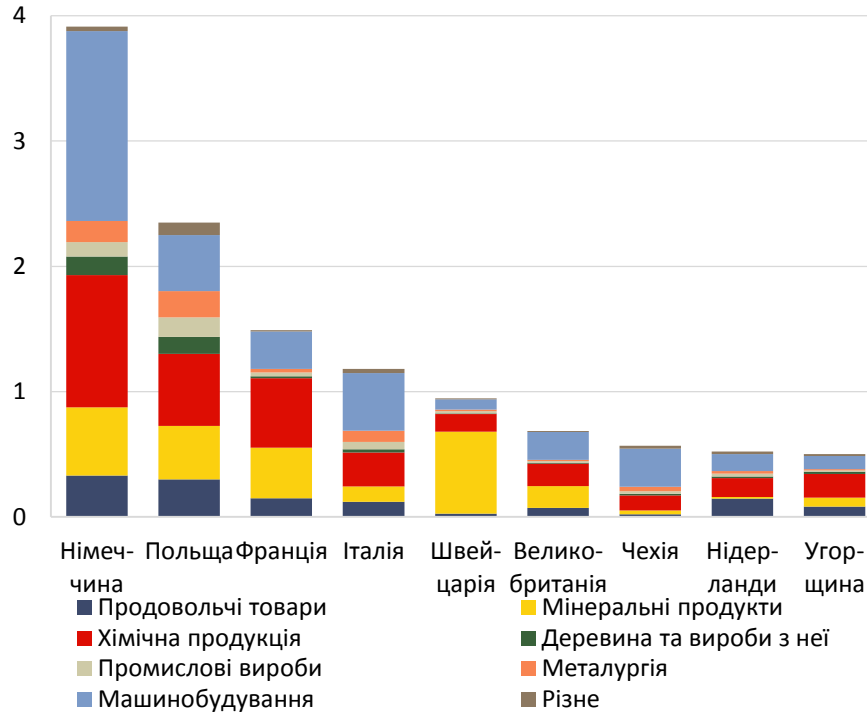
Джерело: НБУ.

- До 2014 року основними мінеральними продуктами, що імпортувалися з країн Європи, були нафтопродукти.
- Диверсифікація джерел постачання енергоносіїв зумовила суттєве збільшення імпорту газу з країн Європи в останні три роки.
- У 2016 році поставки імпортованого газу в Україну здійснювалися виключно з європейського газового ринку, основний напрям – Словаччина (82%).

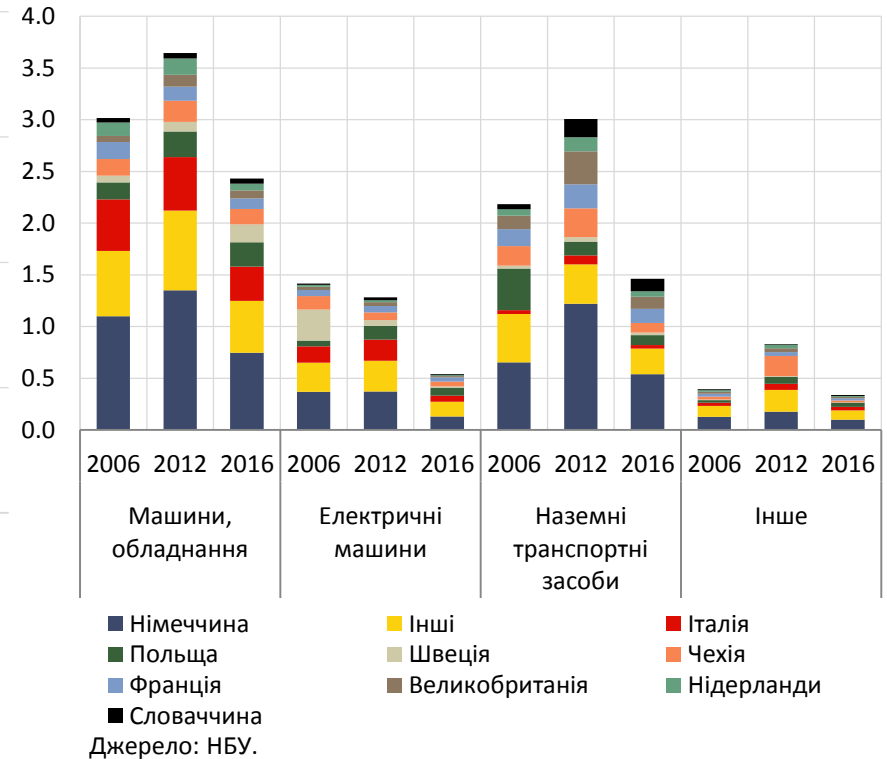
Найбільші обсяги імпорту (майже ¾) припадають на 9 країн Європи. Це насамперед машинобудівна та хімічна (фармацевтична) продукція

Імпорт з окремих країн Європи у 2016 році, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Імпорт продукції машинобудування за країнами, млрд. дол. США

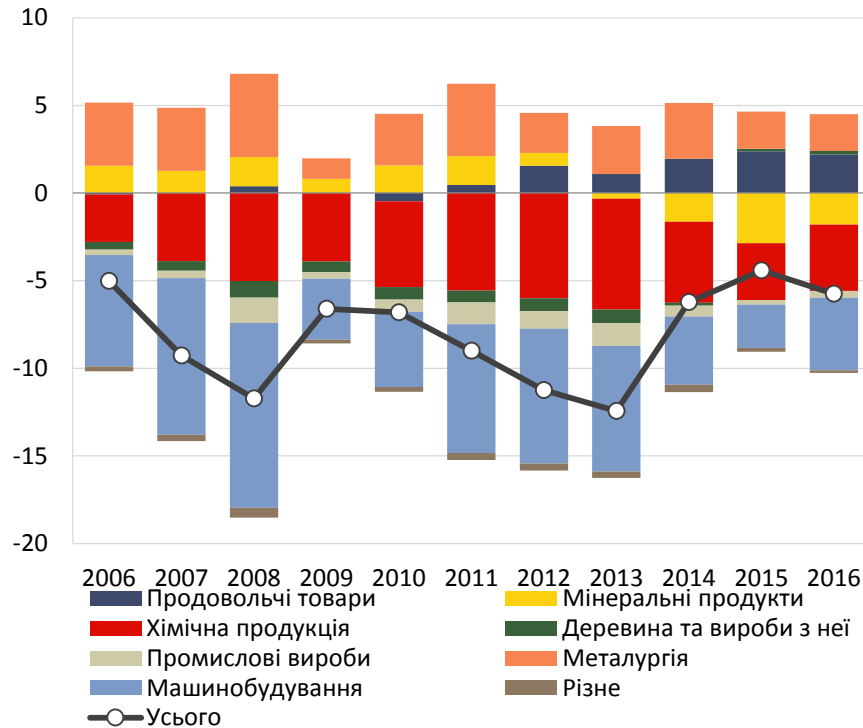
Джерело: НБУ.

- Найбільші обсяги товарів Україна імпортує з Німеччини, Польщі, Франції та Італії.
- На Німеччину припадає третина імпорту продукції машинобудування з країн Європи.
- У структурі імпорту машинобудівної продукції переважають машини та обладнання.
- Значна частка імпорту з Швейцарії – це нафтопродукти, що може бути зумовлено місцезнаходженням головних офісів нафтовиробників.

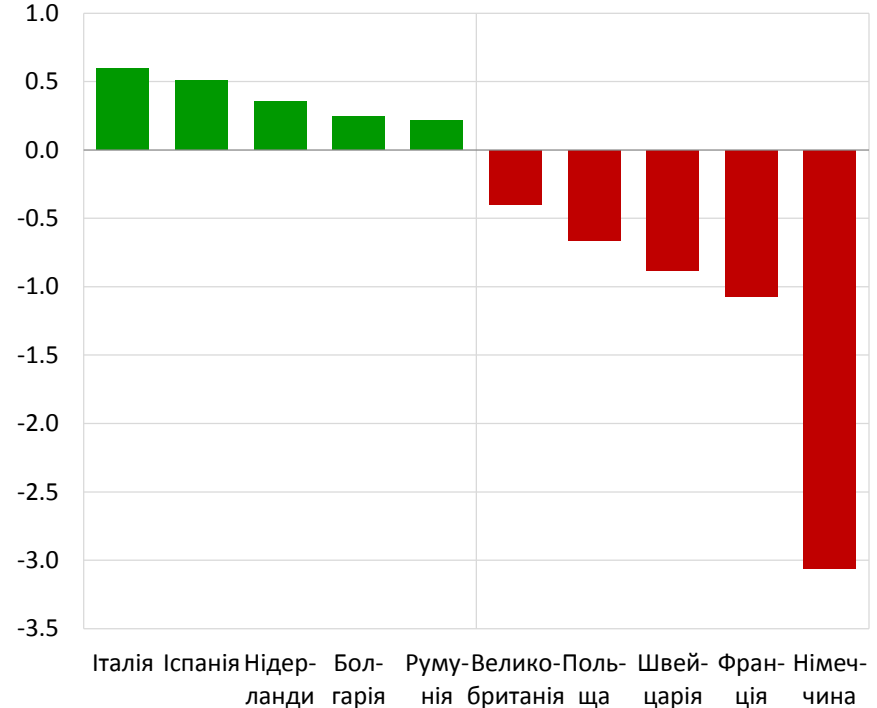
Стійкий дефіцит у торгівлі з Європою за останні три роки збузився завдяки нарощуванню профіциту торгівлі продовольчими товарами

Сальдо торгівлі з країнами Європи за товарами, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Сальдо торгівлі з окремими країнами Європи у 2016 році, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

- За останні три роки завдяки Угоді про асоціацію з ЄС профіцит торгівлі продовольчими товарами відчутно збільшився, а сальдо торгівлі виробами з деревини перейшло в додатну площину.
- Водночас зростання обсягів імпорту газу на тлі скорочення експорту нафтопродуктів спричинило дефіцит торгівлі мінеральними продуктами.
- Серед країн Європи найбільший дефіцит спостерігається в торгівлі з країнами, з яких імпортується продукція з високим ступенем обробки, профіцит – у торгівлі з країнами – основними споживачами продовольчих товарів.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Торгівля з країнами СНД

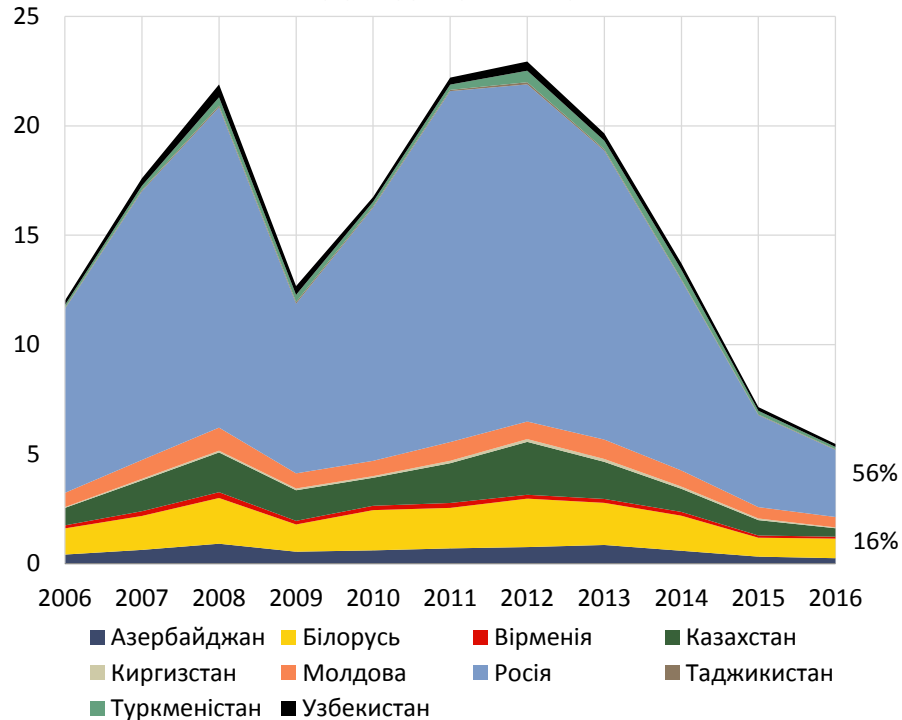
[Повернутися до змісту](#)

Торговельні зв'язки з країнами СНД поступово затухають після відновлення у 2006 – 2012 роках

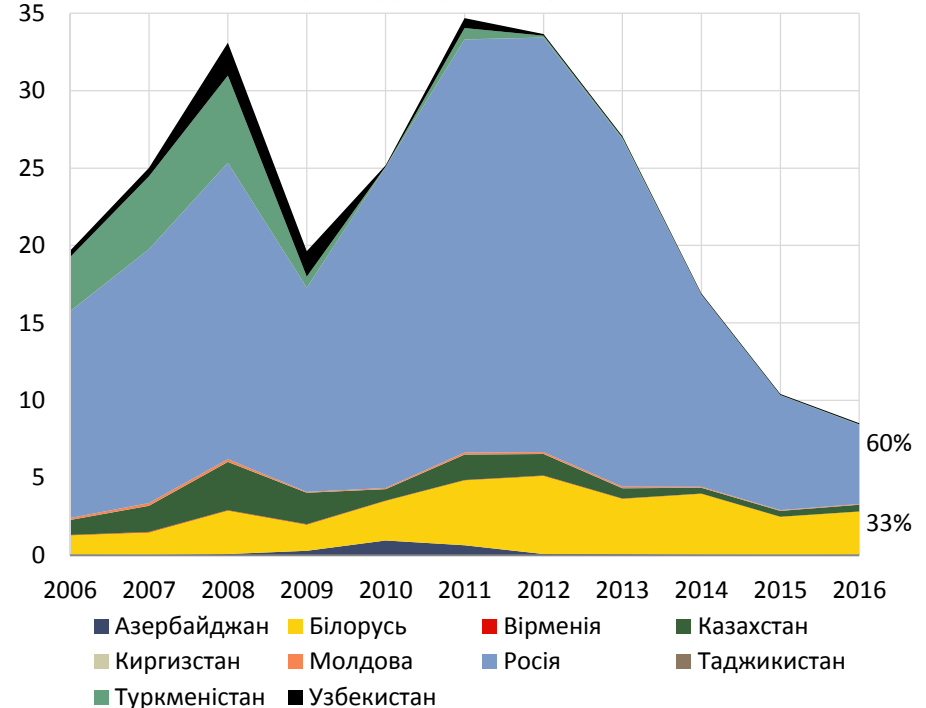
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Експорт товарів до СНД за країнами, млрд. дол. США, та його структура у 2016 році

Джерело: НБУ.

Імпорт товарів з СНД за країнами, млрд. дол. США, та його структура у 2016 році

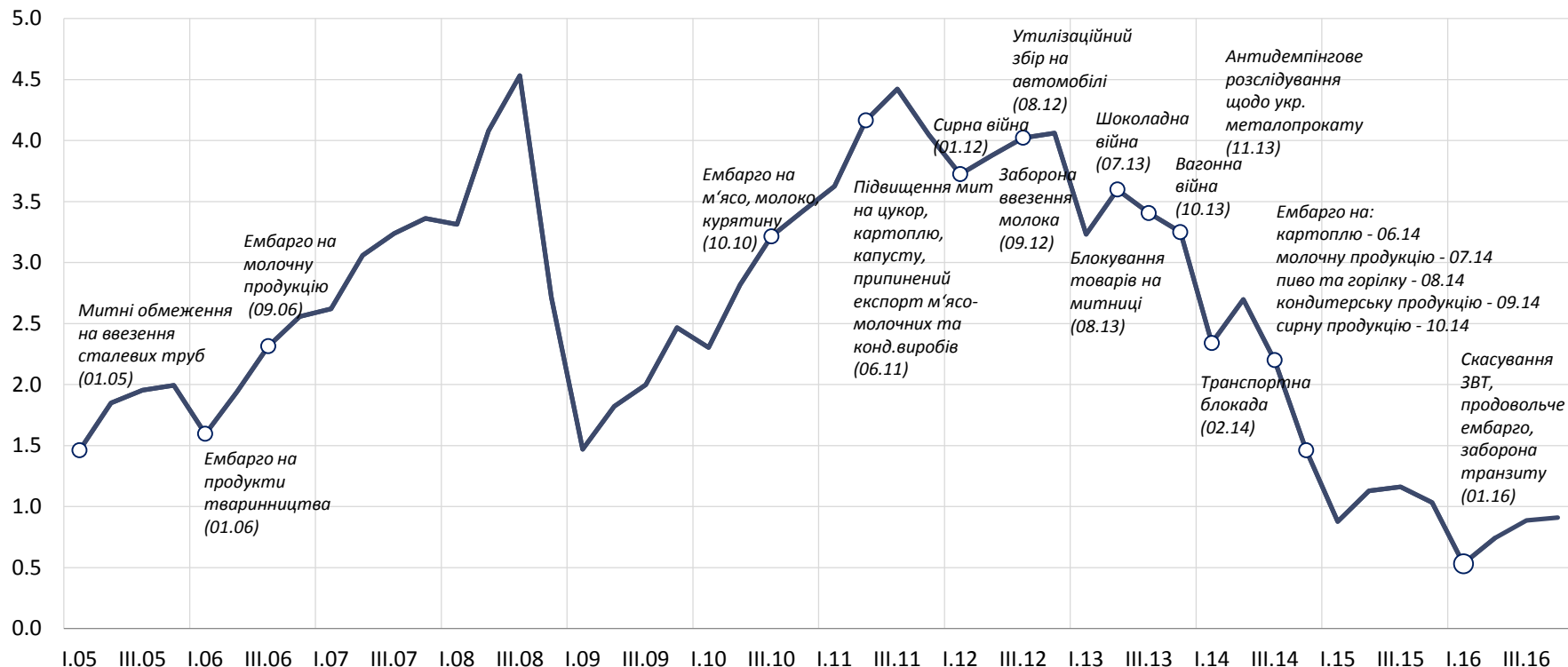
Джерело: НБУ.

- Основним торговельним партнером України в СНД залишається Росія, попри значне зниження обсягів торгівлі з нею з 2012 року.
- Торговельні і транзитні обмеження з боку РФ, що запроваджуються нею в односторонньому порядку, згодом поширюються на інші країни Митного союзу ЄАЕС.
- Крім того, додатковим чинником зниження обсягів експорту в країни СНД стало погіршення макроекономічної ситуації в країнах сировинної орієнтації.
- Як наслідок скорочення торгівлі відбулося не лише з РФ, а й з іншими країнами СНД, насамперед Казахстаном.
- Єдиною країною СНД, оборот торгівлі з якою у 2016 році збільшився, була Білорусь.

Використання Росією торговельно-економічного тиску було одним із негативних чинників розвитку української економіки

Експорт товарів до Росії, млрд. дол. США, та окремі торговельні обмеження з боку Росії

Джерело: НБУ, відкриті джерела.

- Крім “газових війн”, Росія широко застосовувала й інші обмеження, відомі як “торговельні війни”
- Застосування останніх активізувалося із середини 2010 року на тлі розбудови Україною відносин із ЄС (у липні 2010 року прийнято Закон України “Про засади внутрішньої та зовнішньої політики”, яким задекларовано розбудову відносин з ЄС як пріоритет зовнішньої політики).
- Найістотніший вплив на українську економіку мали такі обмеження: сирна війна – із січня до вересня 2012 року, запровадження утилізаційного збору – у серпні 2012 року, вагонна війна – з жовтня 2013 року, обмеження 2016 року.

Скорочення торгівлі з країнами СНД відбулося ще до початку збройної агресії РФ на сході України

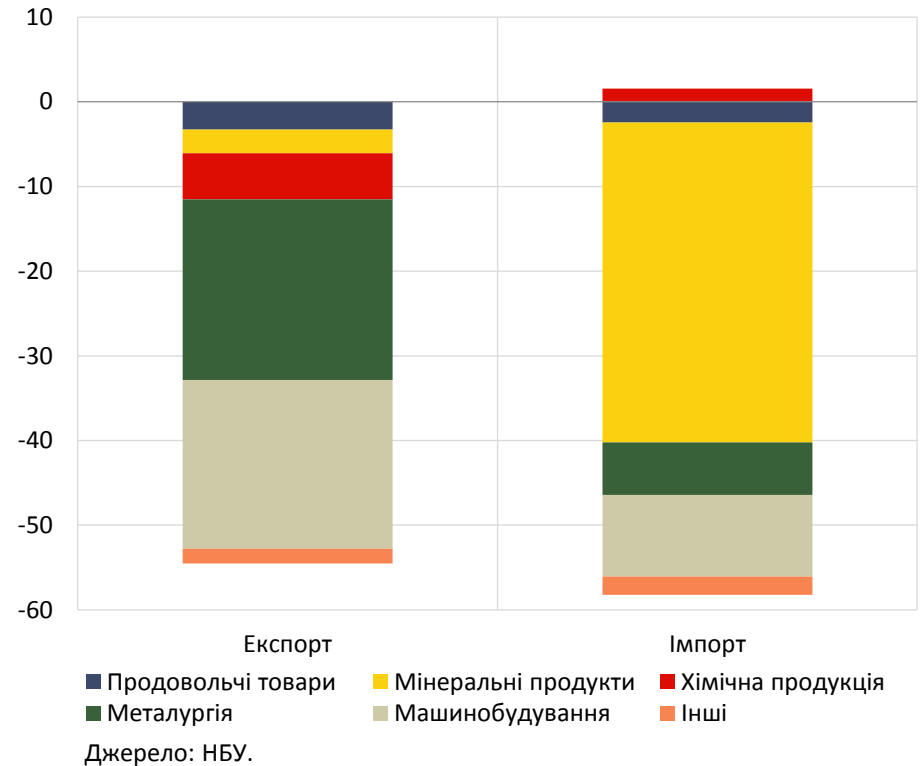
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Експорт та імпорт товарів до/з країн СНД, 2006 = 100

Джерело: НБУ.

Внески в зміну експорту й імпорту у 2016 році порівняно з 2006, в. п.

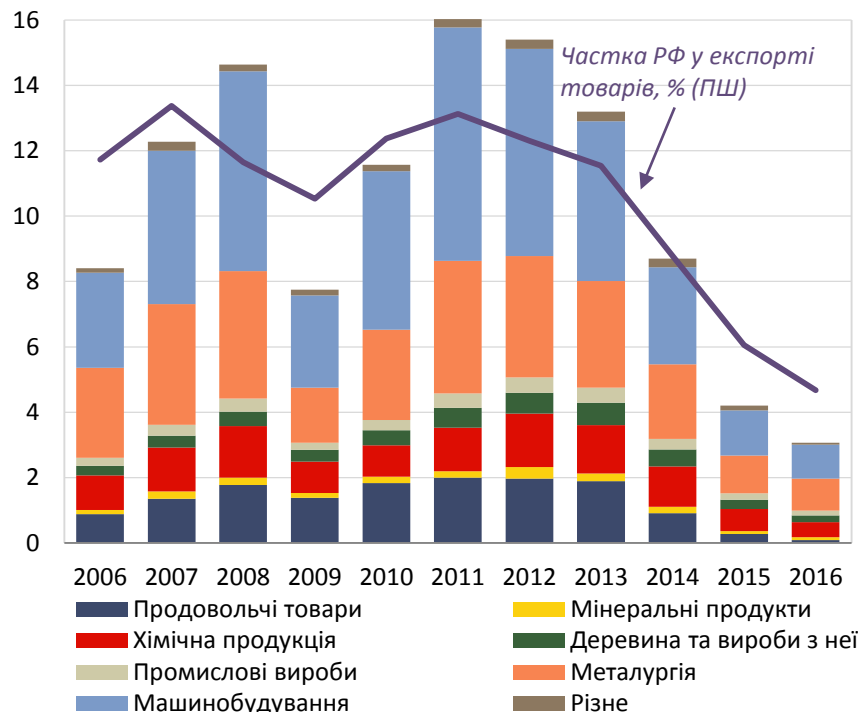
Джерело: НБУ.

- Пік торгівлі з країнами СНД припав на 2011 – 2012 роки. Активізація торговельних війн із боку РФ зумовила суттєве скорочення торгівлі за всіма напрямками.
- В експорті товарів до цього регіону переважала продукція металургії та машинобудування, за рахунок яких і відбулося зниження обсягів експорту в останні роки.
- В імпорті товарів лівову частку займали мінеральні продукти: природний газ, вугілля, нафта і нафтопродукти. Відмова від російського газу на тлі політики енергозбереження зумовила вагомий внесок у зниження імпорту з РФ в останні роки.

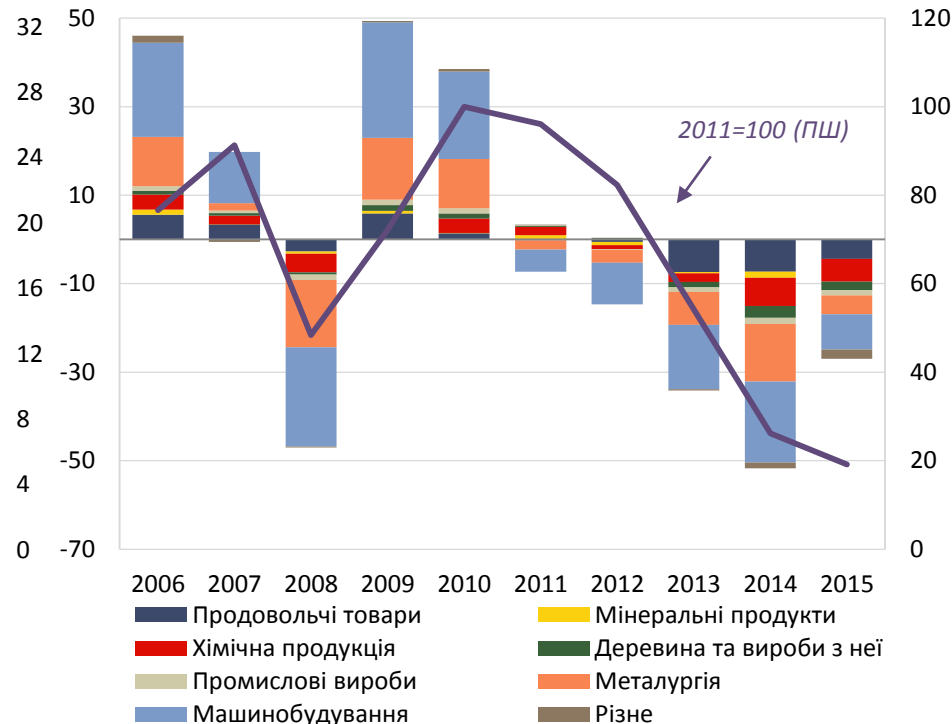
Під впливом торговельних війн суттєво зменшився експорт до Росії продукції машинобудування, а експорт продовольчих товарів знизився майже до нуля

Експорт товарів до Росії, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Внески в річну зміну експорту до Росії, в. п.

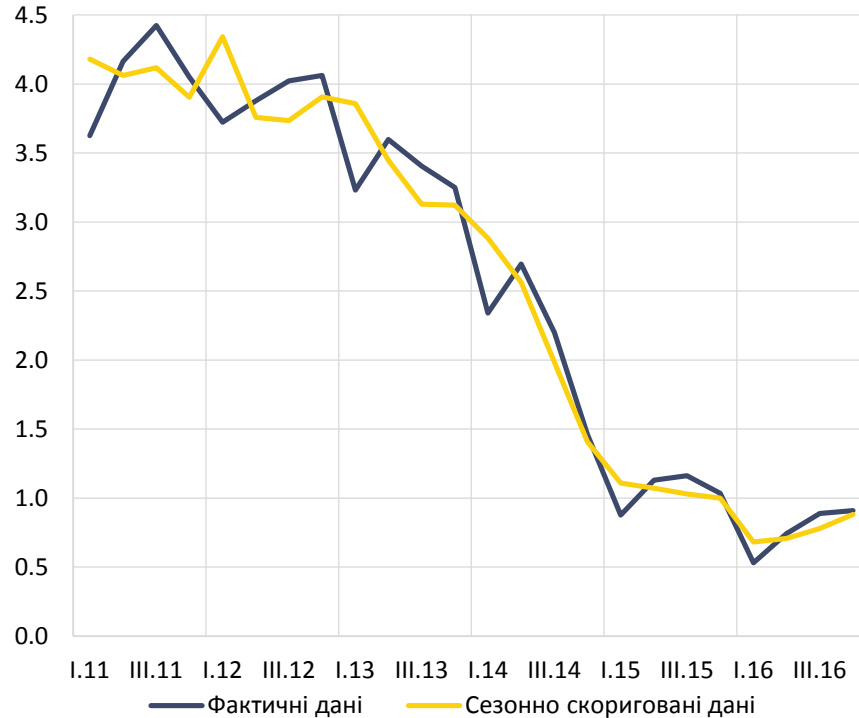
Джерело: НБУ.

- З 2011 (найвищої точки) до 2016 року обсяг експорту товарів до РФ скоротився більш як у п'ять разів, а частка РФ в експорті знизилася з 26.3% до 9.3% відповідно.
- Найбільше зниження відбулося в експорті машинобудування, зокрема через обмеження поставок вагонів до РФ, які займали близько 20% обсягів експорту в 2011 році.
- Продовольче ембарго 2016 року з боку РФ спричинило практичне обнуління експорту продовольчих товарів.
- Експорт металургії суттєво знизився в умовах падіння внутрішнього виробництва через збройну агресію РФ на сході України та на тлі зниження світових цін.

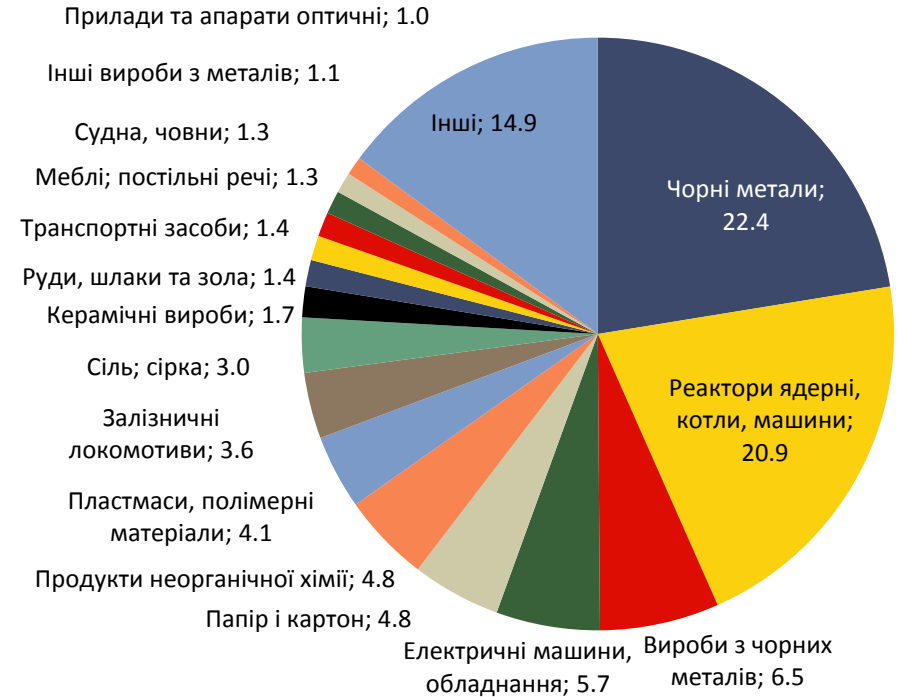
Експорт до Росії досяг мінімуму в I кварталі 2016 року та попри помірне відновлення в подальшому знаходиться на історично низьких рівнях

Експорт товарів до Росії, млрд. дол. США

Джерело: розрахунки НБУ.

Структура експорту товарів до Росії у 2016 році, %

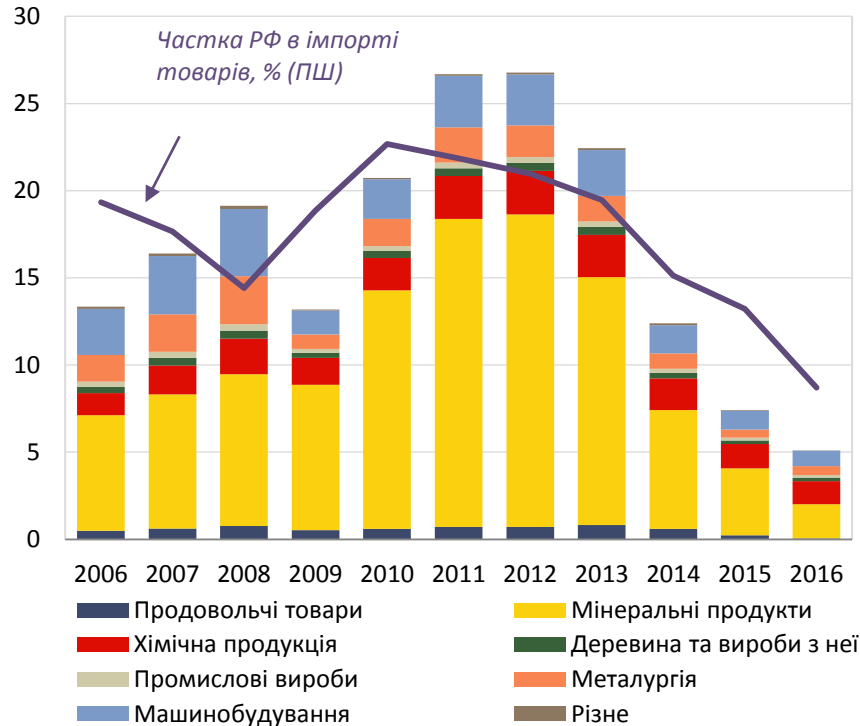
Джерело: НБУ.

- У I кварталі 2016 року експорт до Росії досягнув мінімального рівня, ймовірно відображаючи лише ті товари, які важко замінити внаслідок історично зумовлених виробничих ланцюгів в окремих секторах (насамперед у машинобудуванні).
- Зростання експорту протягом 2016 року відбулося за рахунок збільшення поставок металургії, які можуть відбуватися з підприємств, що належать російським індустріально-промисловим групам.

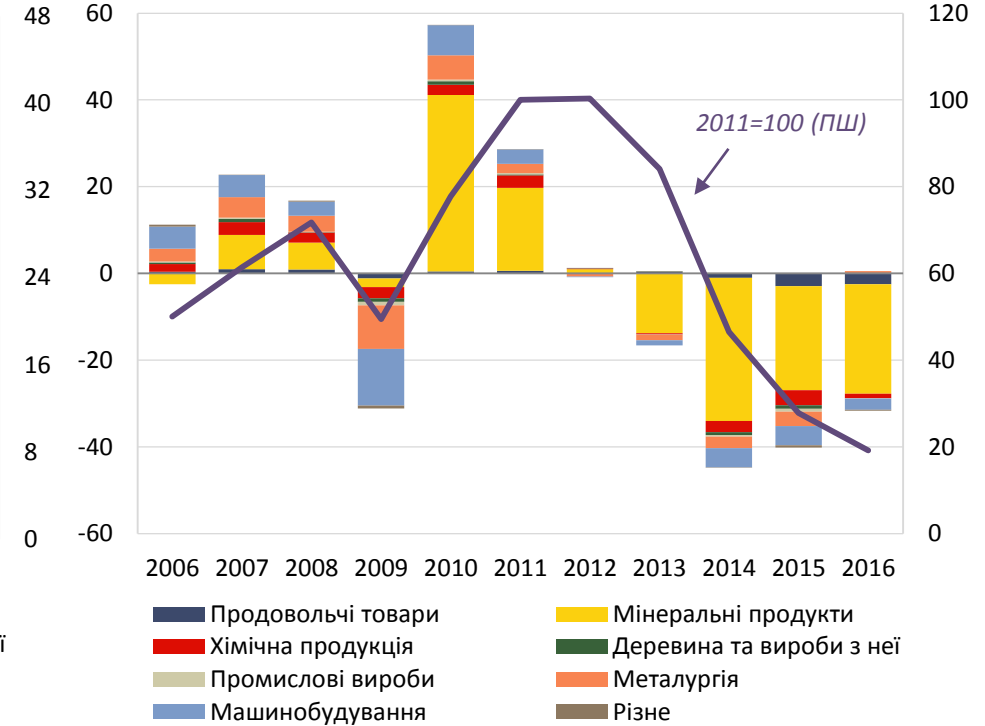
Імпорт з РФ також суттєво знизився, однак у його структурі залишилися окремі товари, які складно замінити

Імпорт товарів із Росії, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Внески в річну зміну імпорту з Росії, в. п.

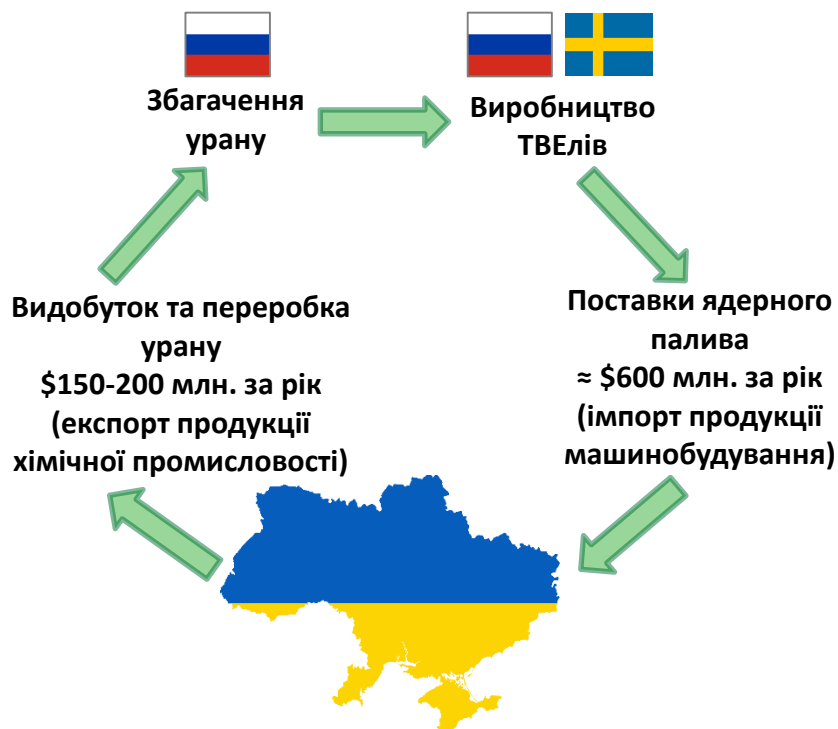
Джерело: НБУ.

- З 2012 (найвищої точки) до 2016 року обсяг імпорту товарів з РФ скоротився в 5.2 раза, а його частка у загальному імпорті товарів знизилася з 36.3% до 13%, відповідно.
- Скорочення імпорту в останні три роки насамперед зумовлено поступовою відмовою від постачання російського газу, який у пікові періоди займав близько половини імпорту з РФ.
- Серед товарів імпорту з РФ, які складно замінити, залишилися зокрема вугілля та ТВЕли.
- Також відносну стійкість продемонстрував імпорт хімічної продукції з Росії через нестабільну роботу вітчизняних підприємств хімічної промисловості.

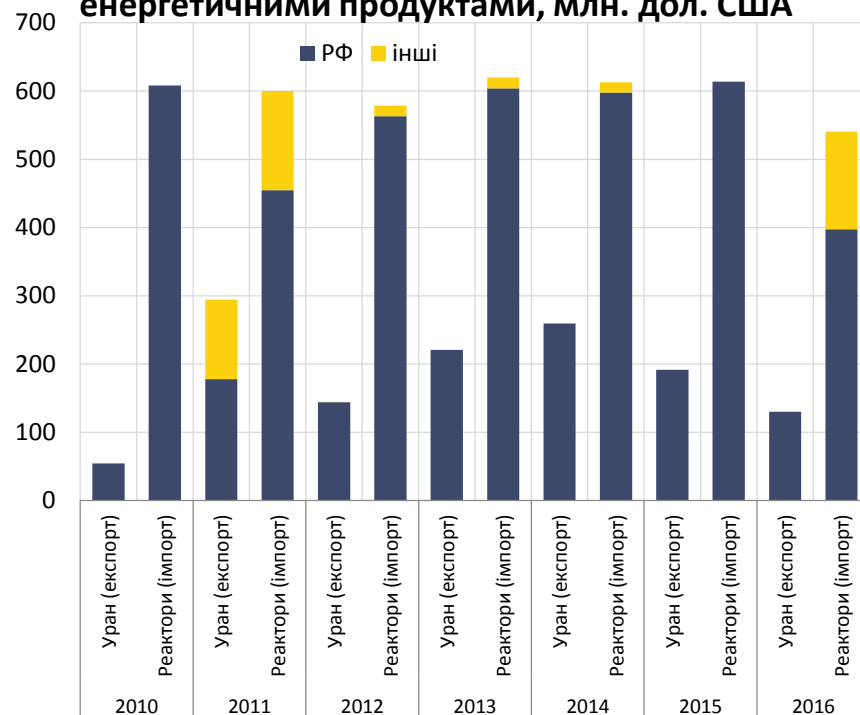
Україна залишається залежною від поставок ядерного палива з Росії

Схема забезпечення України паливом для АЕС

Джерело: НБУ.

Зовнішня торгівля України окремими енергетичними продуктами, млн. дол. США

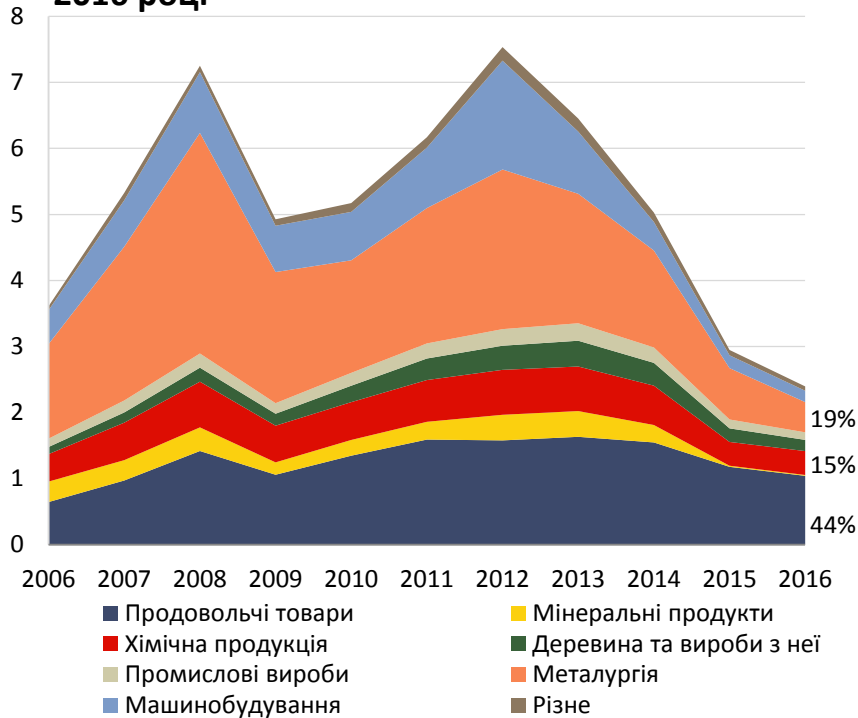
Джерело: НБУ.

- Україна здійснює лише першу стадію ядерно-паливного циклу – видобуток уранової руди та виробництво з неї уранового концентрату.
- Основним постачальником ядерного палива для АЕС України є російська паливна компанія "ТВЕЛ", з якою українська компанія "Енергоатом" на початку червня 2010 року підписала довгостроковий контракт. Росія здійснює не лише ізотопне збагачення, а й кінцеву стадію циклу – переробку відпрацьованого ядерного палива.
- Україна також співпрацює з американською компанією "Westinghouse" (завод із виробництва палива розташований у Швеції). У 2012 році постачання палива "Westinghouse" було призупинене через виявлення пошкоджень декількох паливних збірок, однак навесні 2014 року контракт було подовжено до 2020 року.

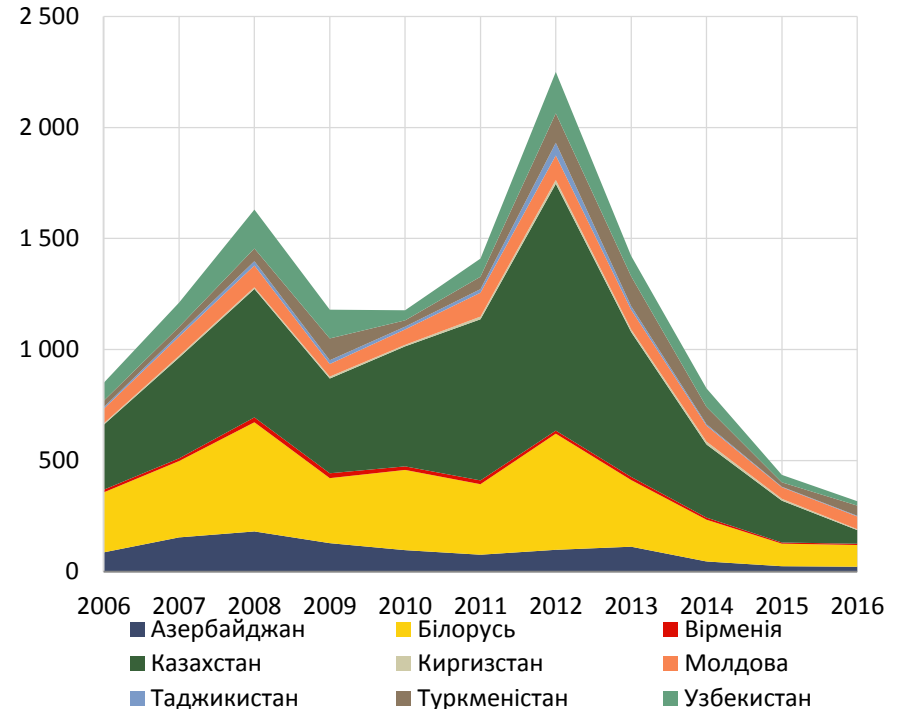
Скорочення обсягів експорту до інших країн СНД, особливо у 2016 році, відбулося під торговельно-економічним впливом РФ

Експорт до країн СНД (без РФ) за товарними групами, млрд. дол. США, та його структура у 2016 році

Джерело: НБУ.

Експорт продукції машинобудування за країнами СНД, млн. дол. США

Джерело: НБУ.

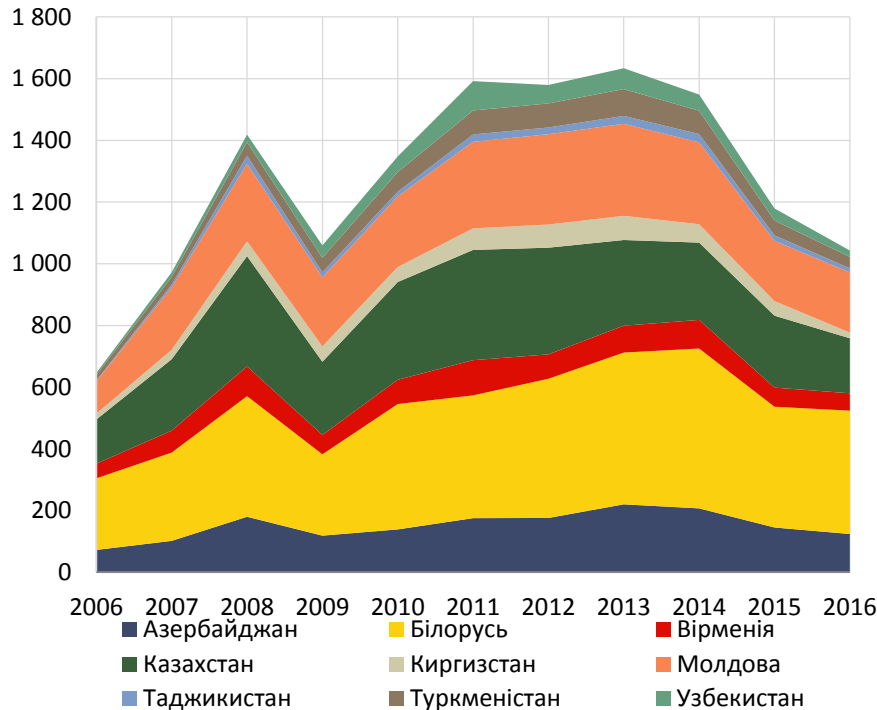
- Особливо суттєво позначалися торговельні і транзитні обмеження на експорті до Казахстану (до 2016 року 98% експорту українських товарів до Казахстану транспортувалося через територію РФ), за товарними групами – на експорті машинобудівної продукції.
- Основна продукція машинобудування, що експортувалася до країн СНД, – це ваони, промислове обладнання, насоси, запчастини, лівова частка якої постачалася до Казахстану.
- Зниження обсягів експорту продукції металургії було зумовлене втратою виробничих потужностей Україною внаслідок збройної агресії РФ на сході України та зниженням цін на чорні метали.

Попри обмеження, експорт продовольчих товарів до країн СНД продемонстрував певну стійкість

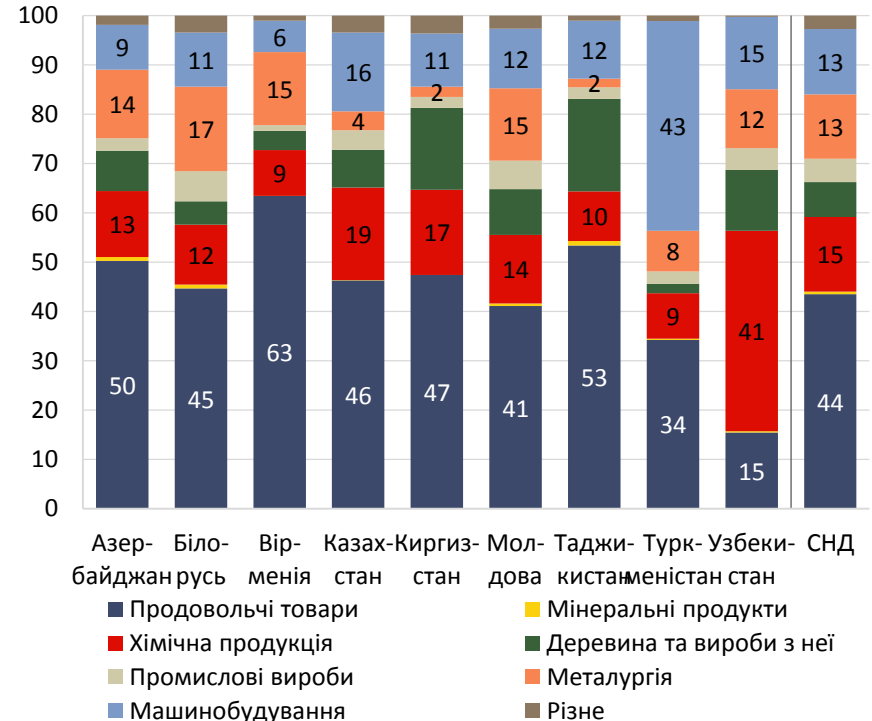
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Експорт продовольчих товарів за країнами СНД (без РФ), млн. дол. США

Джерело: НБУ.

Структура експорту до країн СНД (без РФ) у 2016 році, %

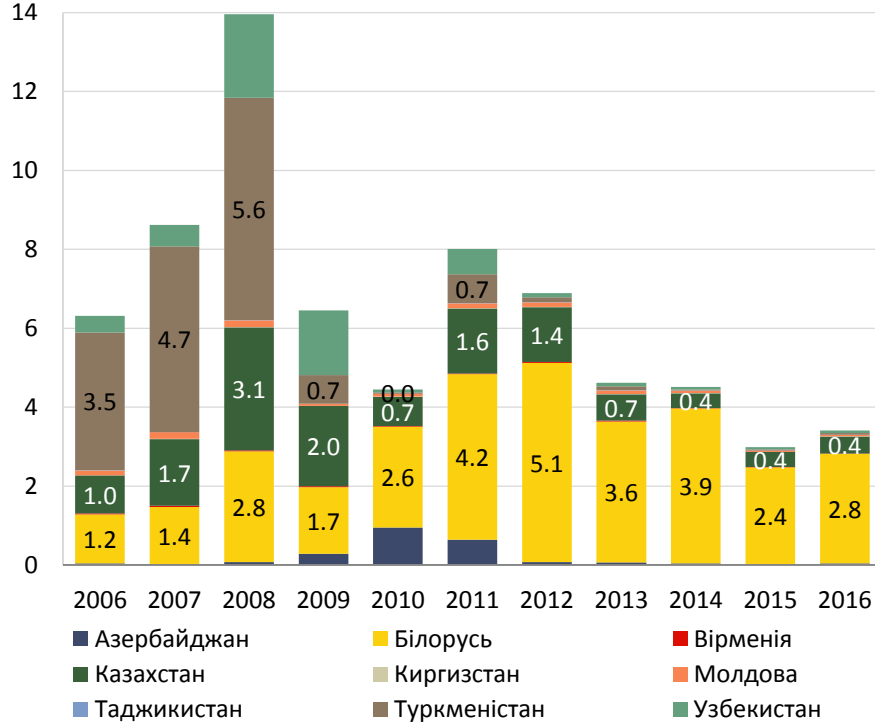
Джерело: НБУ.

- Найменше знизився обсяг експорту продовольчих товарів (у 2016 році він займав 44% експорту), у тому числі завдяки частковій переорієнтації їх поставок до Білорусі (зокрема м'яса, зернових культур та насіння олійних).
- Основними продовольчими товарами, що зараз постачаються до СНД, є хлібобулочні вироби, кондитерські вироби, цукор, олія та тютюн.
- Збільшення обсягів експорту і висока частка машинобудування в загальному експорті до Туркменістану зумовлена постачанням вагонів у 2016 році, а лівову частку експорту до Узбекистану становить фармацевтична продукція.

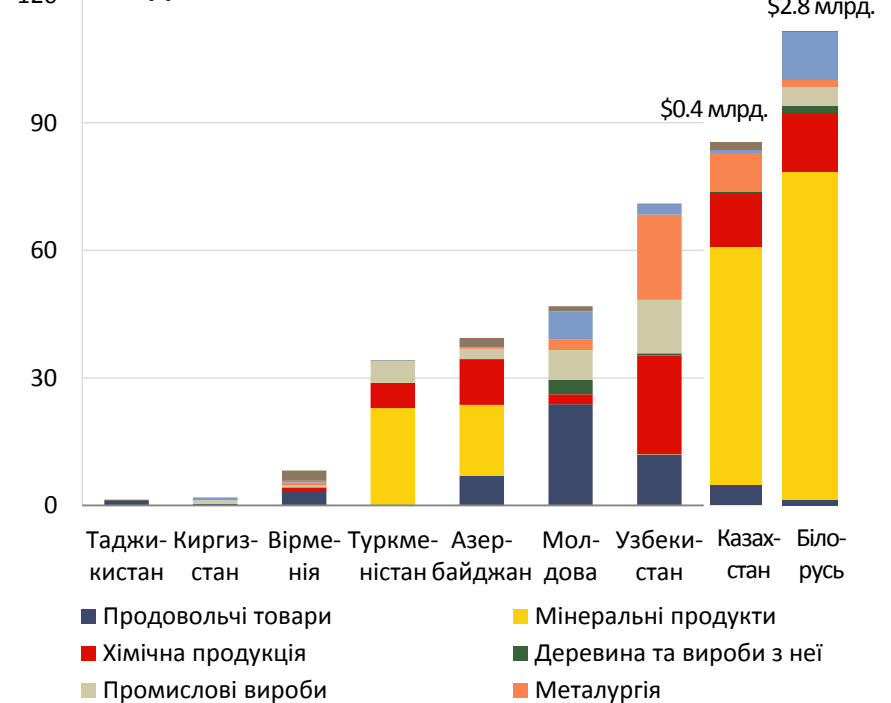
Обсяги імпорту з країн СНД хоч і знизилися, однак порівняно менше, ніж з інших регіонів (крім РФ) через залежність від імпорту енергоносіїв

Імпорт товарів із країн СНД (без РФ), млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Імпорт із країн СНД (без РФ) у 2016 році, млн. дол. США

Джерело: НБУ.

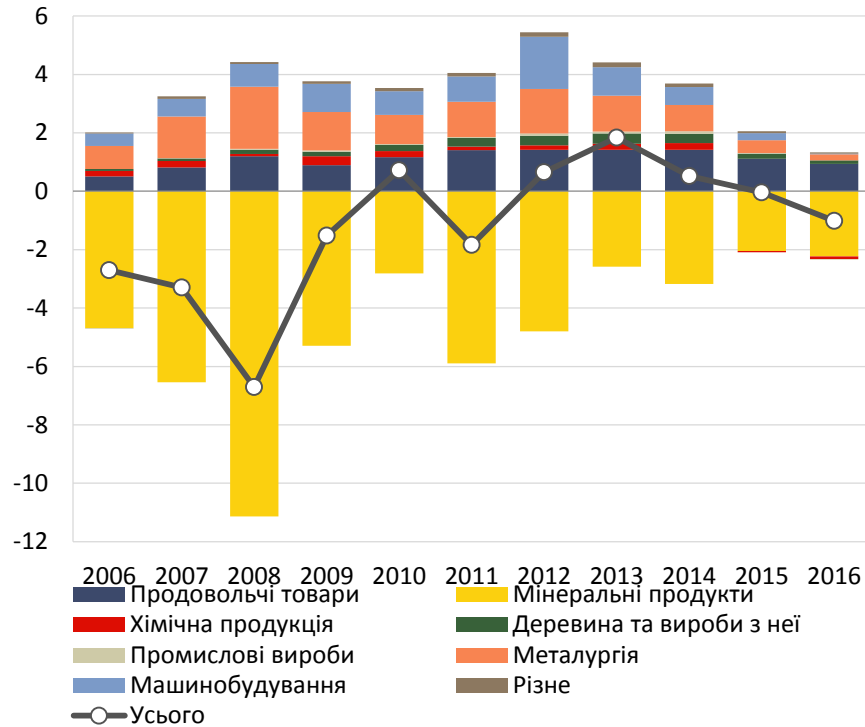
- Суттєве зниження обсягів імпорту з Туркменістану та Казахстану з 2009 року зумовлене блокуванням Росією транзиту газу з країн Середньої Азії.
- У 2016 році зросли обсяги імпорту з Білорусі, насамперед за рахунок нафтопродуктів, добрив та засобів наземного транспорту.
- Імпорт за країнами СНД має різну структуру. Так в імпорті з Азербайджану, Білорусі та Туркменістану переважають нафтопродукти, Казахстану – газ і нафта, Вірменії та Молдови – алкогольні напої, Киргизстану – шкури, Таджикистану – горіхи та плоди.

Дефіцит торгівлі мінеральними продуктами перевищує сумарний профіцит за всіма іншими товарними групами

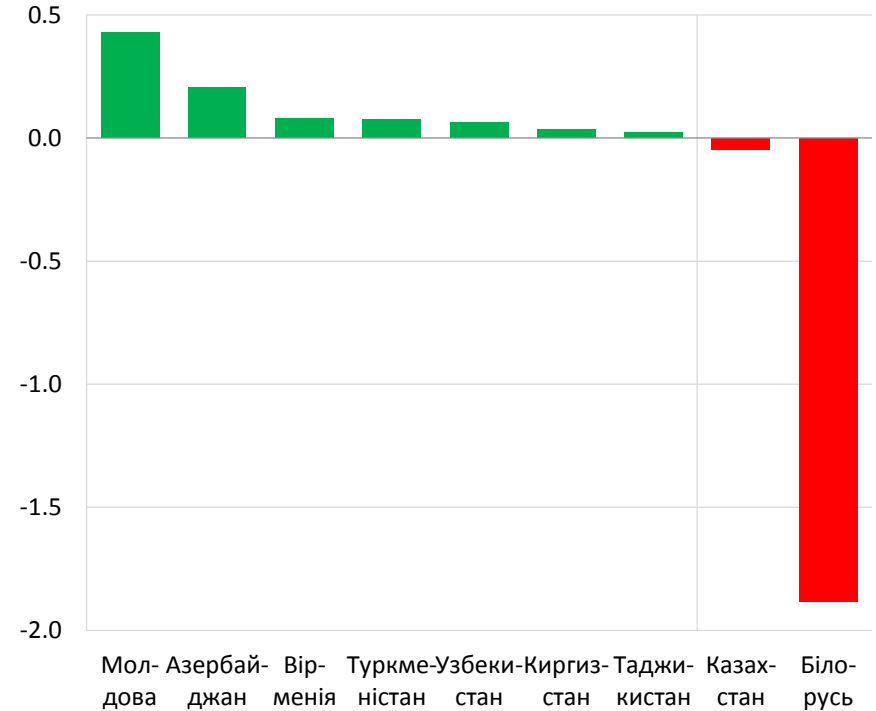
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Сальдо торгівлі з іншими країнами СНД, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Сальдо торгівлі з країнами СНД у 2016 році, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

- 2/3 імпорту з країн СНД (без урахування РФ) становлять мінеральні продукти – бензин, газ, нафта.
- Найвищий дефіцит спостерігається в торгівлі з Білоруссю через високі обсяги імпорту нафтопродуктів.
- У торгівлі за іншими товарними групами спостерігається профіцит, який, однак, скорочується в останні роки через торговельні бар'єри з боку РФ.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Торгівля з країнами Азії

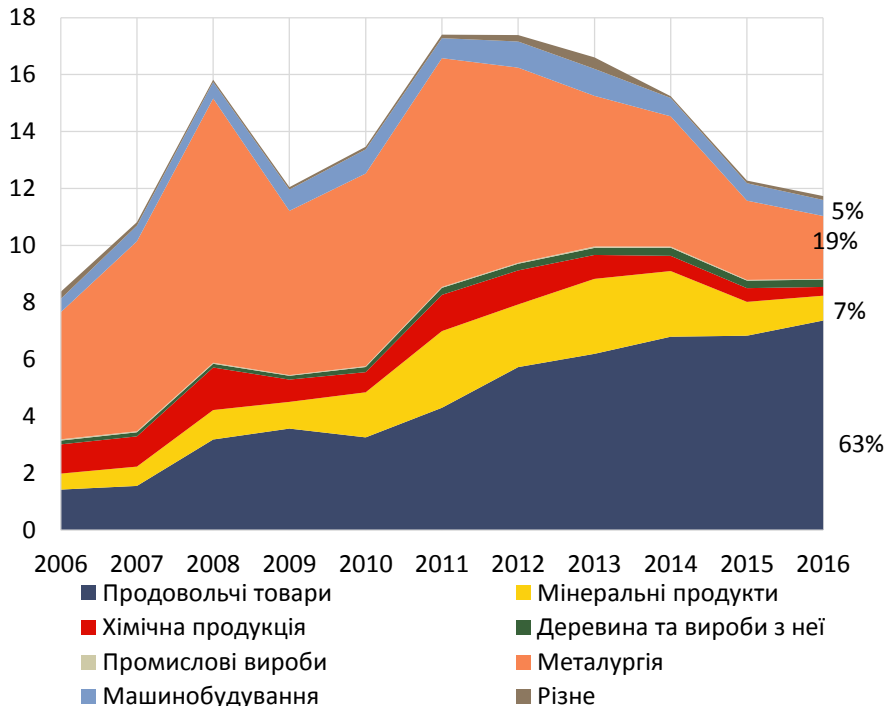
[Повернутися до змісту](#)

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

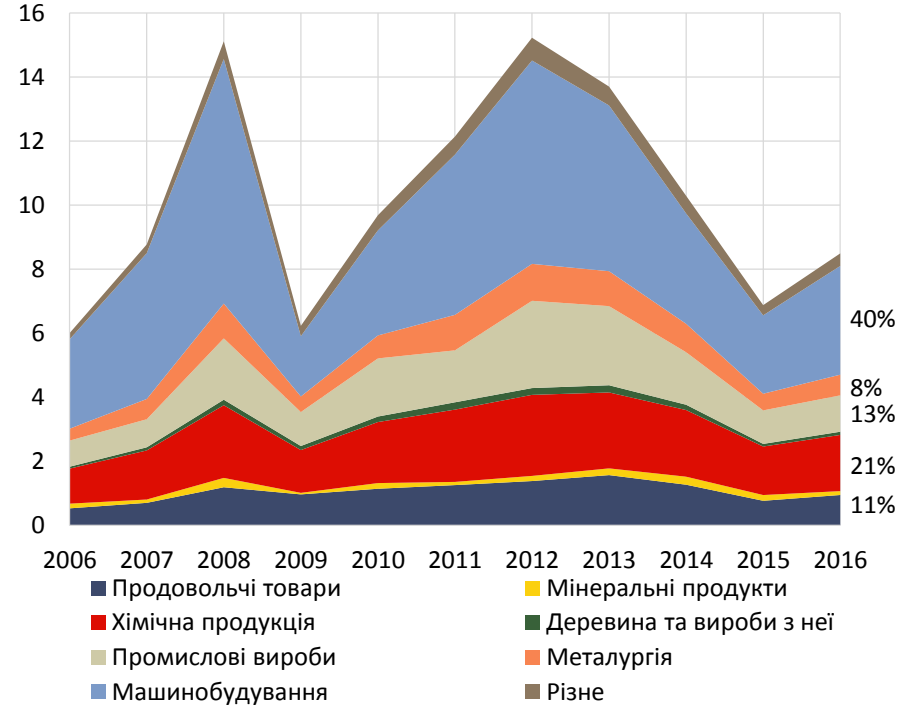
Частка країн Азії в зовнішній торгівлі стабільно зростає, а останні три роки ці країни були найбільшими споживачами українського експорту

Експорт товарів до країн Азії, млрд. дол. США, та його структура в 2016 році

Джерело: НБУ.

Імпорт товарів із країн Азії, млрд. дол. США, та його структура в 2016 році

Джерело: НБУ.

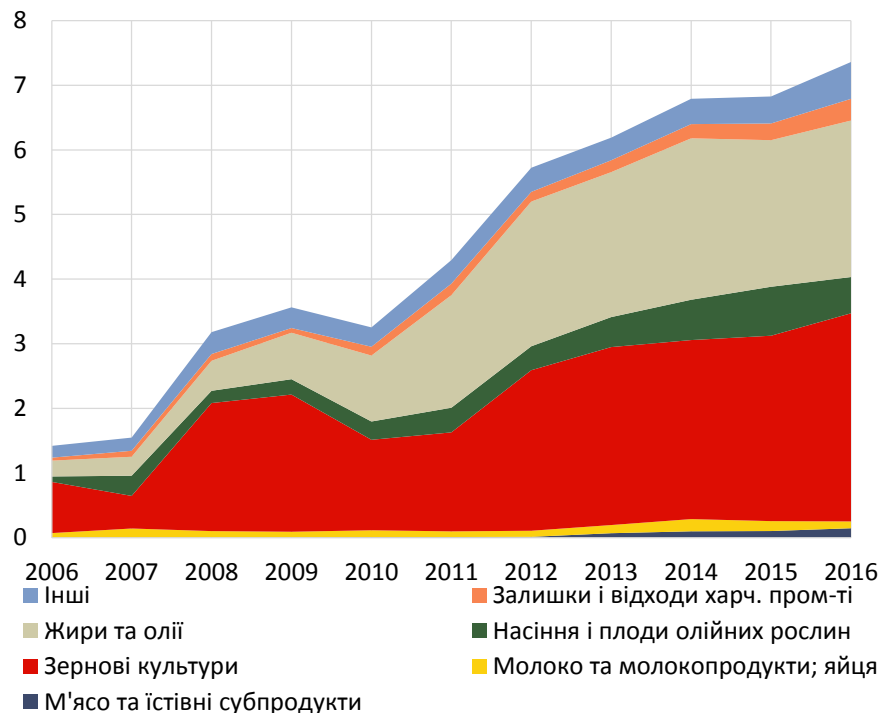
- Частка країн Азії в загальному експорті товарів України збільшилася з 23% у 2006 році до 36% у 2016 році.
- У структурі експорту товарів істотно збільшилася частка продовольчих товарів.
- Водночас поява Китаю як потужного гравця на світовому ринку металів наприкінці 2000-х років зумовила поступове скорочення попиту в регіоні на продукцію української металургії.
- Частка країн Азії в загальному імпорті товарів зросла з 14% до 23%. У структурі імпорту близько 40% займає продукція машинобудування (побутова техніка та засоби наземного транспорту). Обсяги імпорту відчутно реагують на зміни внутрішнього попиту в Україні.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

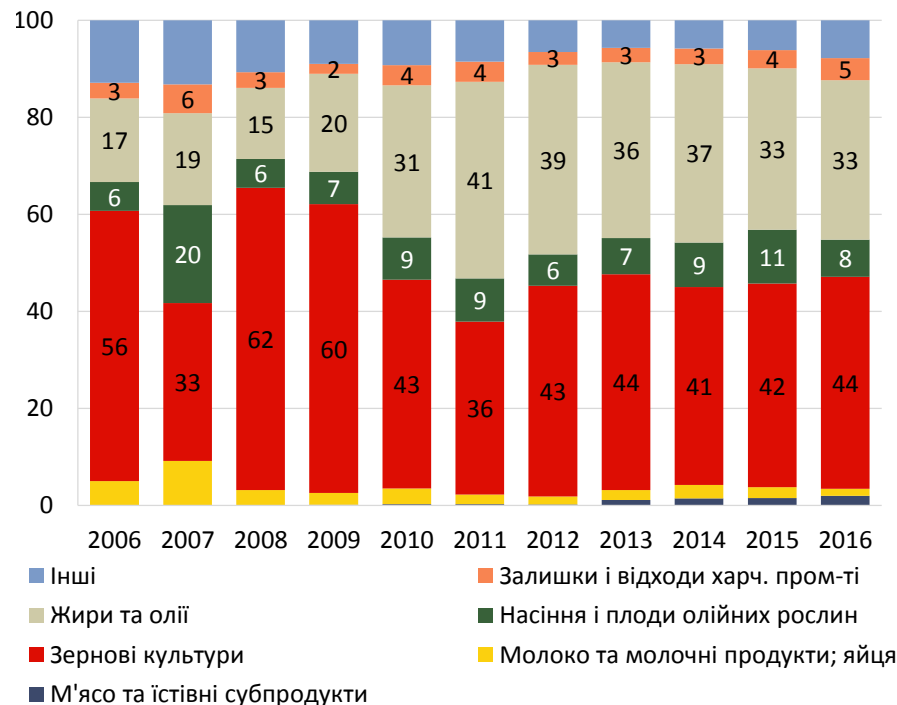
Експорт продовольчих товарів до країн Азії за 2006 – 2016 роки зріс більше, ніж у п'ять разів

Експорт продовольчих товарів до країн Азії, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Структура експорту продовольчих товарів до країн Азії, %

Джерело: НБУ.

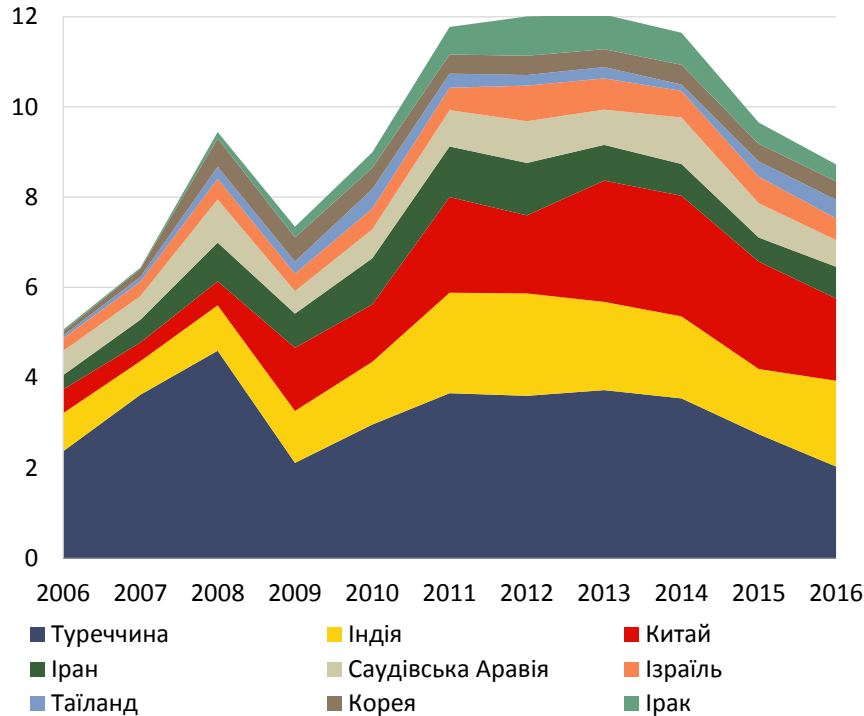
- Експорт олії до регіону за 2006 – 2016 роки збільшився в 10 разів – до 2.4 млрд. дол. США, основна причина суттєвого зростання попиту на соняшникову олію в регіоні – зростання доходів населення.
- Істотні зміни також відбулися в експорті зернових культур за рахунок нарощування поставок кукурудзи, хоча у 2016 році обсяг експорту пшениці перевищував аналогічний показник для кукурудзи.
- Спостерігалось збільшення поставок інших продовольчих товарів до Азії (мед, молоко, м'ясо, яйця), хоча їх частка порівняно незначна.

У структурі експорту товарів за останні п'ять років значно збільшилася частка Індії та Китаю, тоді як частка Туреччини дещо знизилася

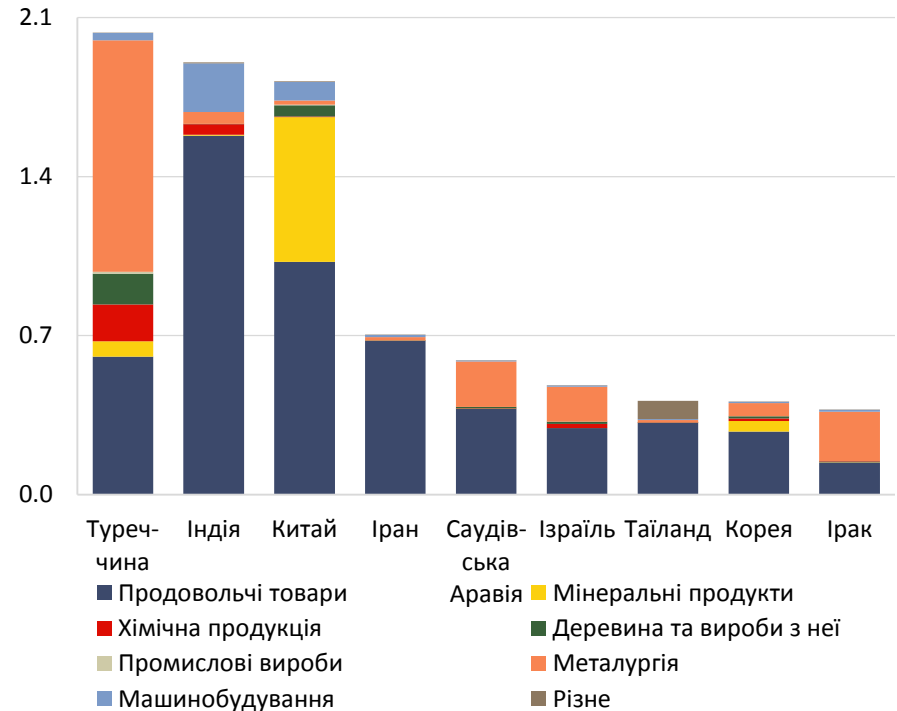
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Експорт товарів за окремими країнами Азії, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Експорт до країн Азії за товарами у 2016 році, млрд. дол. США.

Джерело: НБУ.

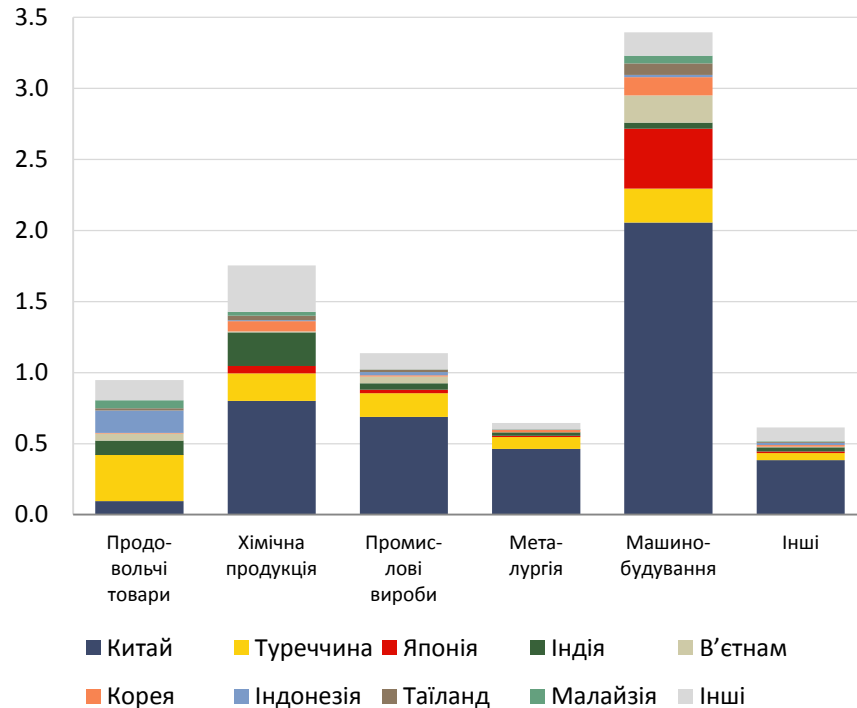
- Найбільший обсяг товарів експортується до Туреччини (метали та насіння олійних). Однак її частка в загальному обсязі експорту до країн Азії в останні роки скорочується через зниження світових цін на чорні метали, а також нарощування власного металургійного виробництва Туреччиною.
- В останні роки також суттєво збільшилися обсяги експорту до Індії та Китаю, насамперед за рахунок нарощування поставок олії та кукурудзи.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

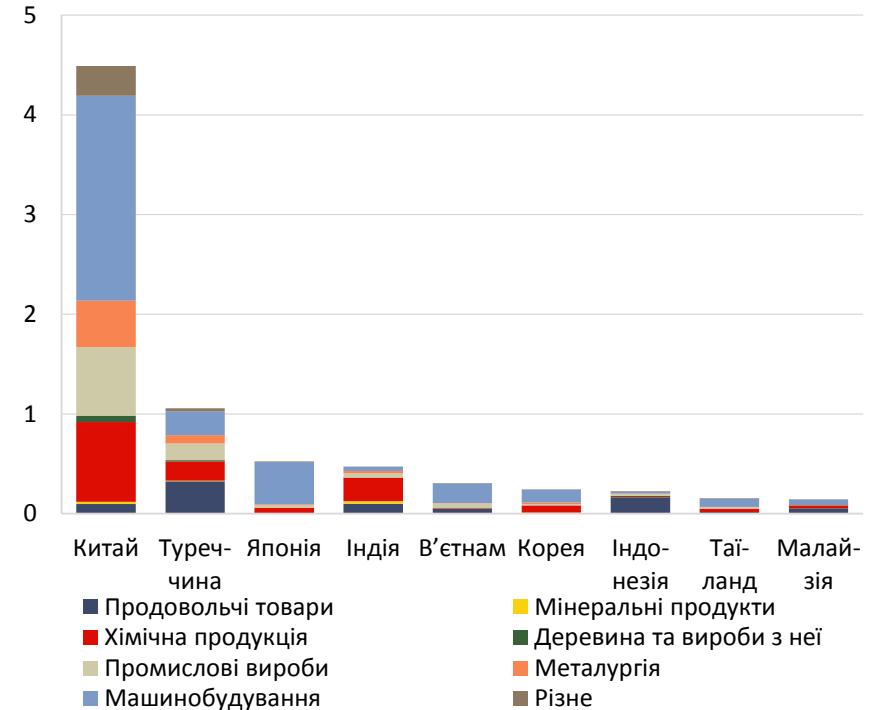
В імпорті товарів важливим для України постачальником є Китай, який забезпечує понад 10% загального імпорту товарів

Імпорт товарів із країн Азії у 2016 році, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Імпорт із країн Азії за товарами, млрд. дол. США

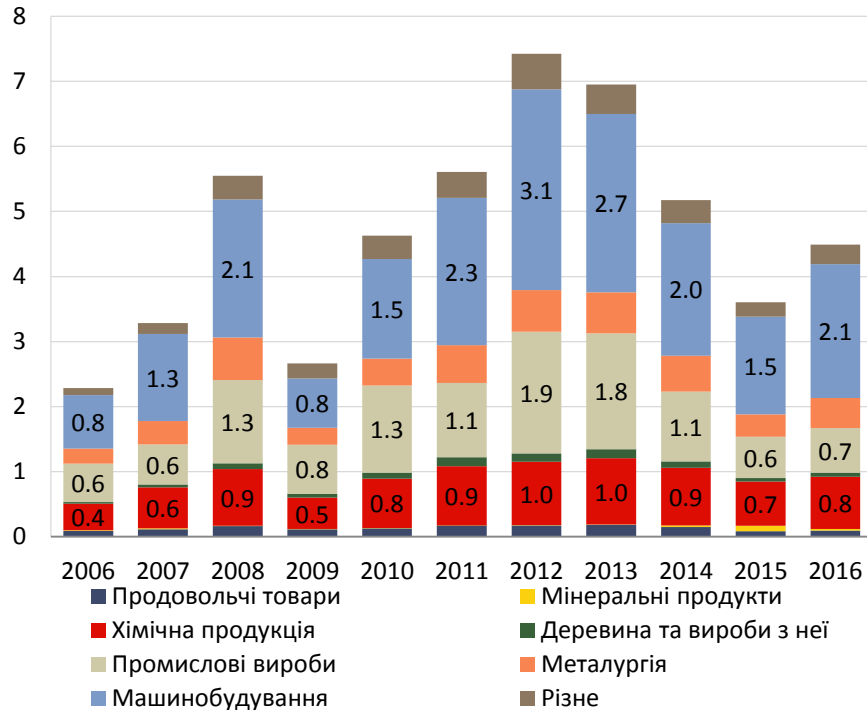
Джерело: НБУ.

- Більше половини імпорту з Азії припадає на Китай, обсяги поставок із якого за останнє десятиріччя збільшилися вдвічі за рахунок нарощування імпорту продукції машинобудування (побутова техніка, запчастини) та промислових виробів (одяг та взуття). У результаті в торгівлі з Китаєм зберігається значний дефіцит, попри зростання обсягів експорту до цієї країни.
- Важливим для України постачальником товарів серед країн Азії залишається Туреччина, яка забезпечує третину загального імпорту продовольчих товарів. Майже половину імпорту продовольчих товарів із Туреччини становлять фрукти, зокрема понад третину – цитрусові.

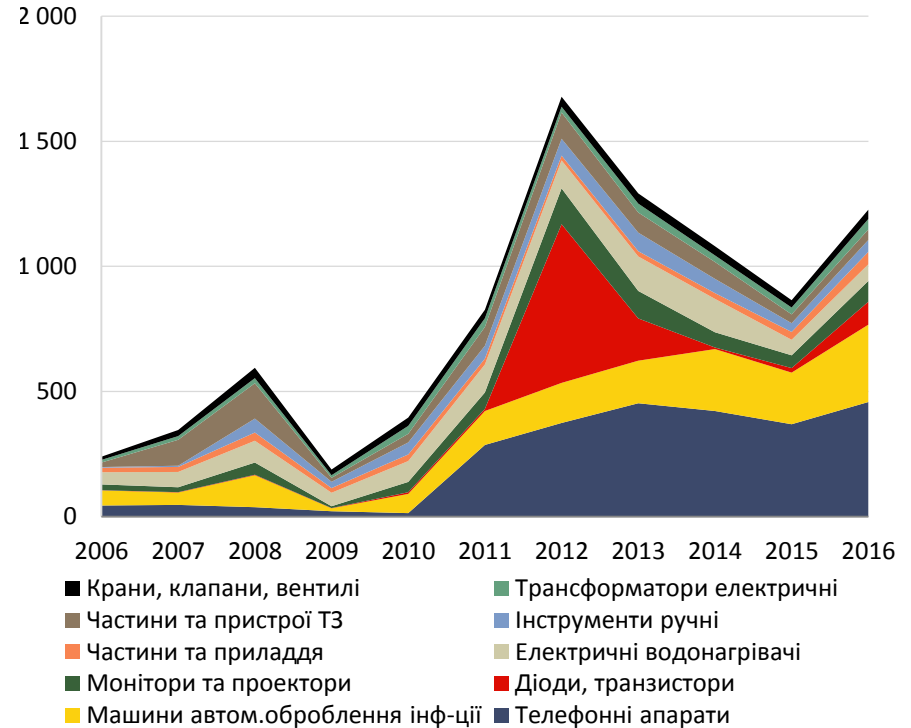
Левову частку в імпорті товарів із Китаю займають товари споживчого призначення, що зумовлює його значне скорочення в періоди кризи

Імпорт із Китаю, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

ТОП-10 товарів машинобудування в імпорті з Китаю, млн. дол. США

Джерело: НБУ.

- Імпорт машинобудування з Китаю є дуже волатильним. Левову частку займають товари споживчого призначення, що зумовлює високу залежність імпорту від зміни внутрішнього попиту. Зокрема найбільшу частку (22% у 2016 році) займає імпорт мобільних телефонів, обсяги якого суттєво збільшилися після 2010 року. Також важливим залишається імпорт комп'ютерів (15% у 2016 році).
- Значну частку в імпорті з Китаю займають промислові вироби (одяг і взуття) та хімічна продукція (речовини для захисту рослин, клеї для транспортних засобів, шини, антибіотики).

У зовнішній торгівлі товарами з країнами Азії спостерігається профіцит, тоді як у торгівлі з Китаєм – значний дефіцит

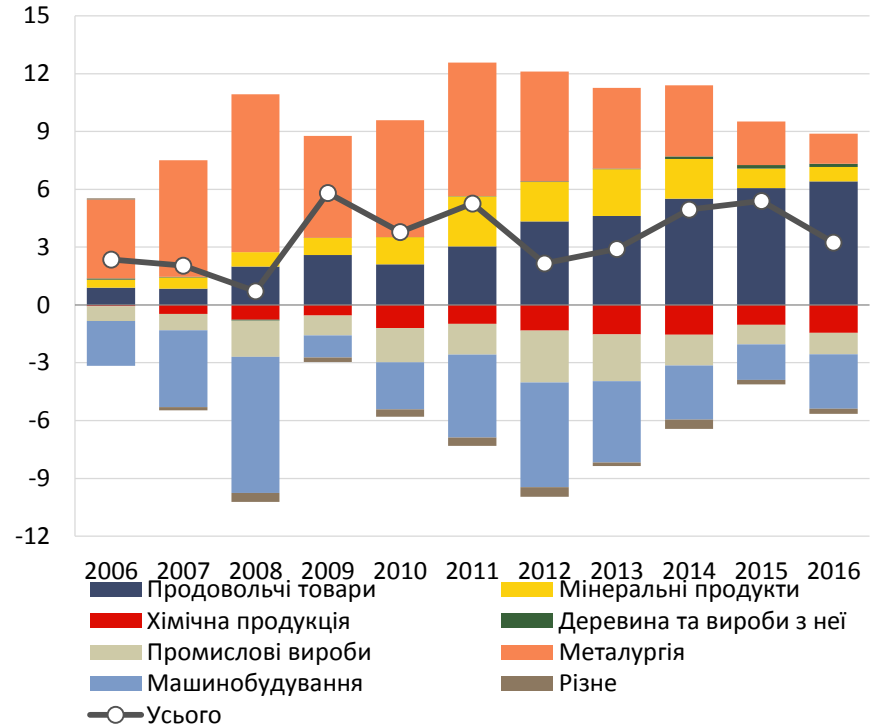
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Сальдо торгівлі з окремими країнами Азії у 2016 році, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Сальдо торгівлі з країнами Азії, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

- Країни – основні споживачі українських продовольчих товарів демонструють сталий профіцит у торгівлі товарами.
- Найбільший дефіцит спостерігається в торгівлі продукцією машинобудування та промисловими виробами через відносно низьку собівартість продукції в країнах Азії, насамперед у Китаї.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Торгівля з країнами Африки

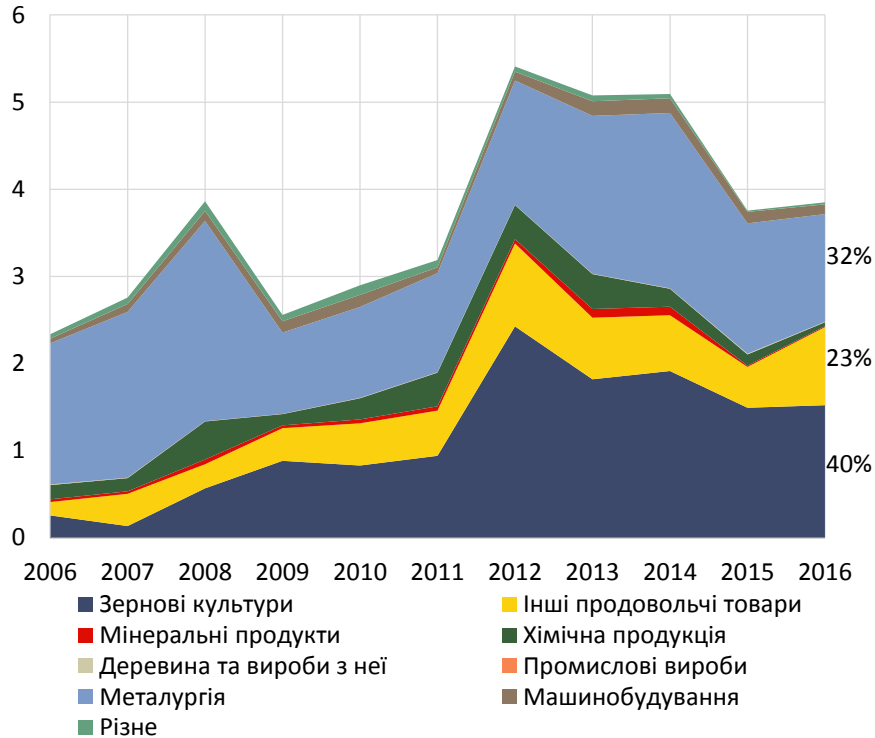
[Повернутися до змісту](#)

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

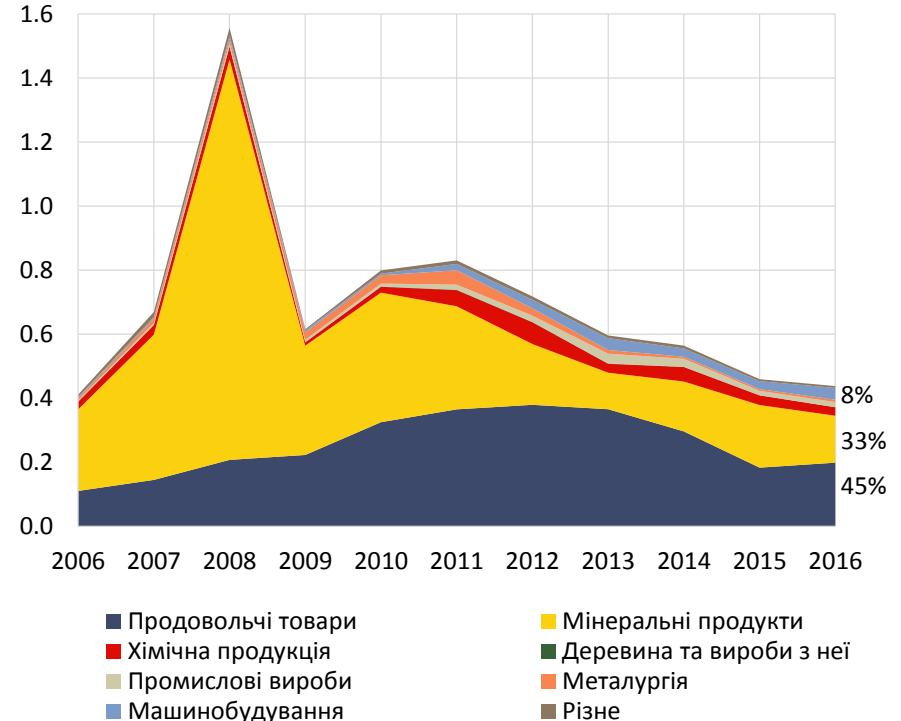
Україна поступово нарощує обсяги експорту товарів до країн Африки. Однак торгівля із цим регіоном (і експорт, і імпорт) вузько сконцентрована

Експорт товарів до країн Африки, млрд. дол.
США, та його структура у 2016 році, %

Джерело: НБУ.

Імпорт товарів із країн Африки, млрд. дол.
США, та його структура у 2016 році, %

Джерело: НБУ.

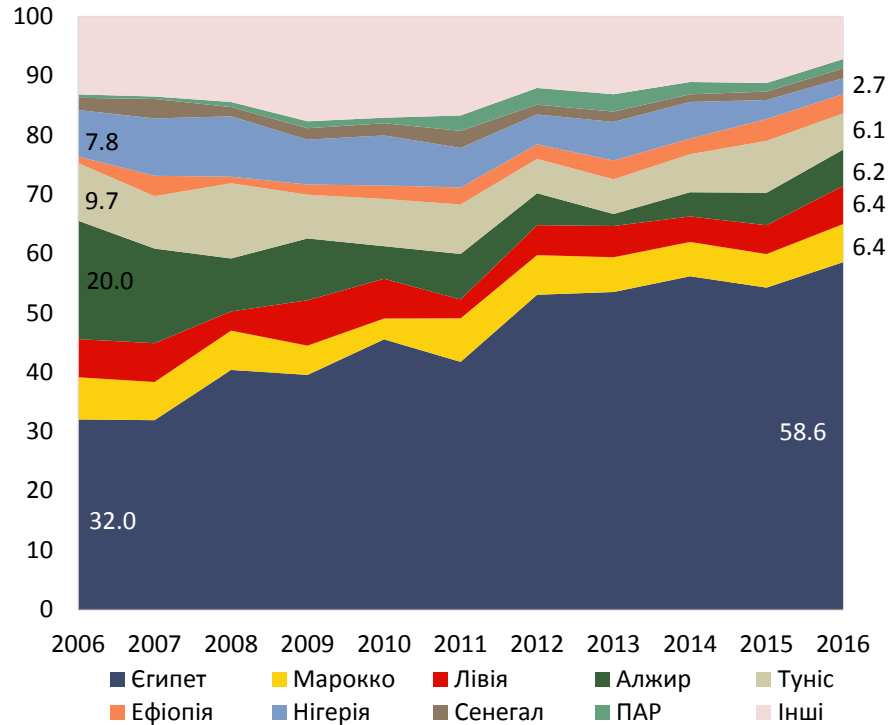
- З 2006 до 2016 року вартісні обсяги експорту до країн Африки зросли в 1.6 раза, а його частка в загальному обсязі – з 7% до 12% відповідно.
- Зернові культури та чорні метали становлять більше 70% експорту до країн Африки.
- Суттєве збільшення обсягів експорту після 2011 року зумовлено нарощуванням поставок пшениці до Єгипту. Крім того, на стабільно високому рівні залишається експорт кукурудзи.
- Імпорт із країн Африки не перевищує 1% у загальному обсязі імпорту товарів до України. За останні 10 років зменшилася частка мінеральних продуктів, натомість зросла частка продовольчих товарів, чільне місце серед яких займає какао.

Ступінь географічної концентрації експорту до країн Африки в останні роки зростає

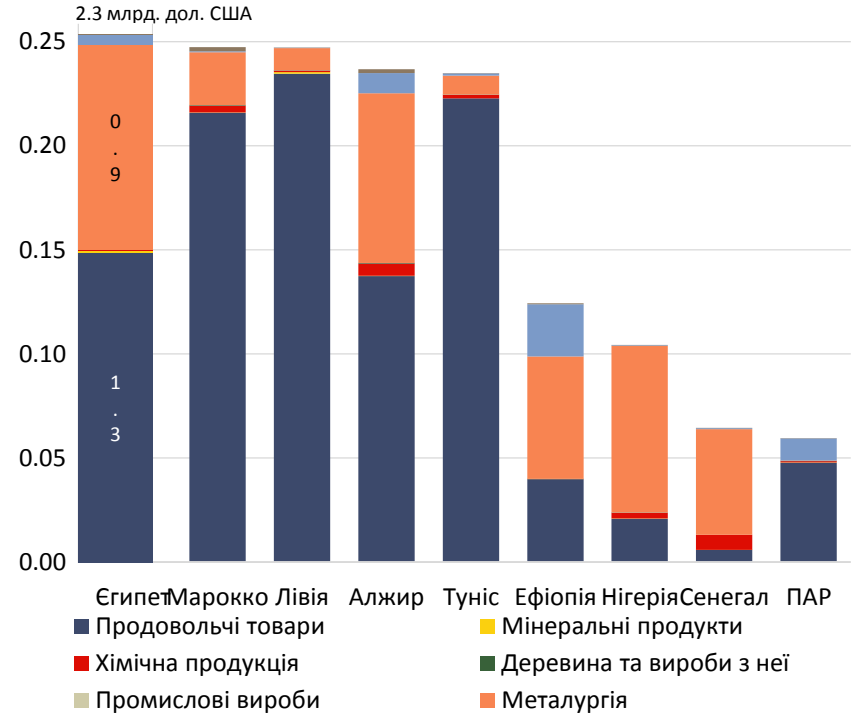
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Структура експорту товарів до Африки за країнами, %

Джерело: НБУ.

Експорт до окремих країн Африки у 2016 році, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

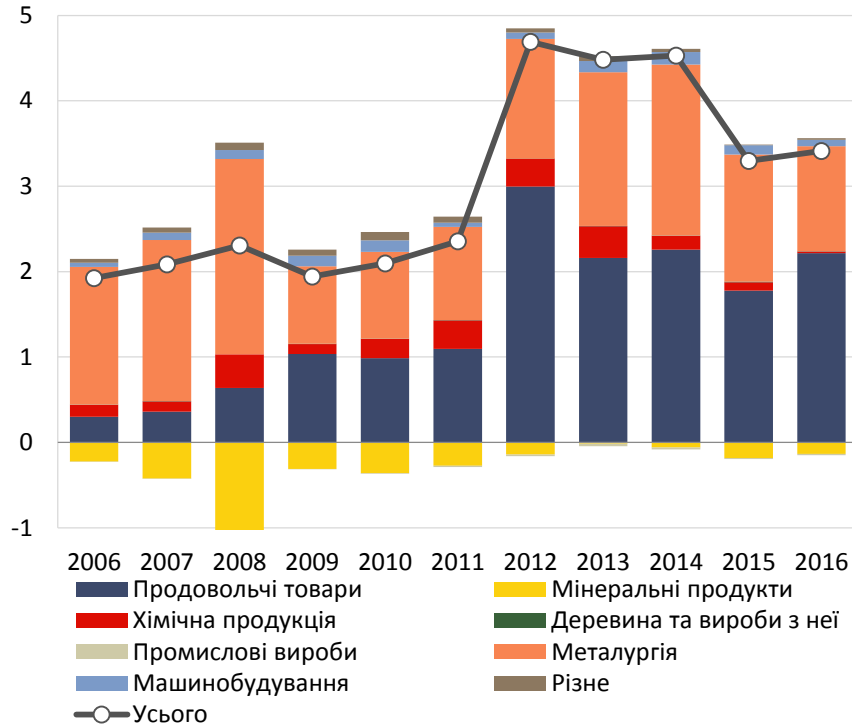
- Основним торговельним партнером серед країн Африки є Єгипет. Частка Єгипту за останнє десятиріччя збільшилася з 32% до майже 60% за рахунок нарощування обсягів постачання пшениці з 2012 року. Єгипет нині є найбільшим споживачем української пшениці у світі.
- Скорочення експорту до Алжиру, де основну частку до 2008 року становила продукція металургії, зумовлено набуттям чинності Угоди про Асоціацію Алжиру з ЄС із 2005 року, у результаті чого основним постачальником металів до Алжиру стали країни ЄС.
- У структурі експорту до більшості інших країн переважають продовольчі товари.

Через незначні обсяги імпорту товарів у торгівлі з країнами Африки спостерігається стійкий істотний профіцит

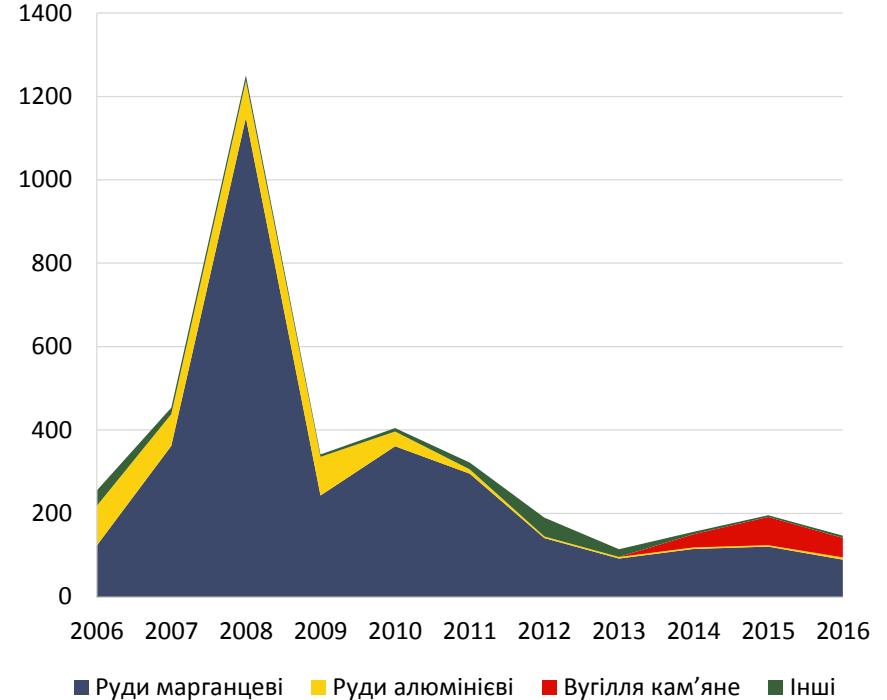
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Сальдо торгівлі з країнами Африки, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Імпорт мінеральних продуктів із країн Африки, млн. дол. США

Джерело: НБУ.

- Високі обсяги поставок зернових культур до країн Африки забезпечують профіцитну торгівлю з регіоном за всіма країнами, крім Гани (через імпорт руд).
- Незначний дефіцит спостерігається в торгівлі одягом та мінеральними продуктами.
- Основний мінеральний продукт, що імпортується з країн Африки, – це марганцева руда. Суттєве скорочення обсягів її імпорту з 2009 року зумовлене зниженням виробничої активності українського гірничо-металургійного комплексу.
- Через дефіцит вугілля на внутрішньому ринку Україна з 2014 року розпочала його імпорт із ПАР.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Торгівля з країнами Америки

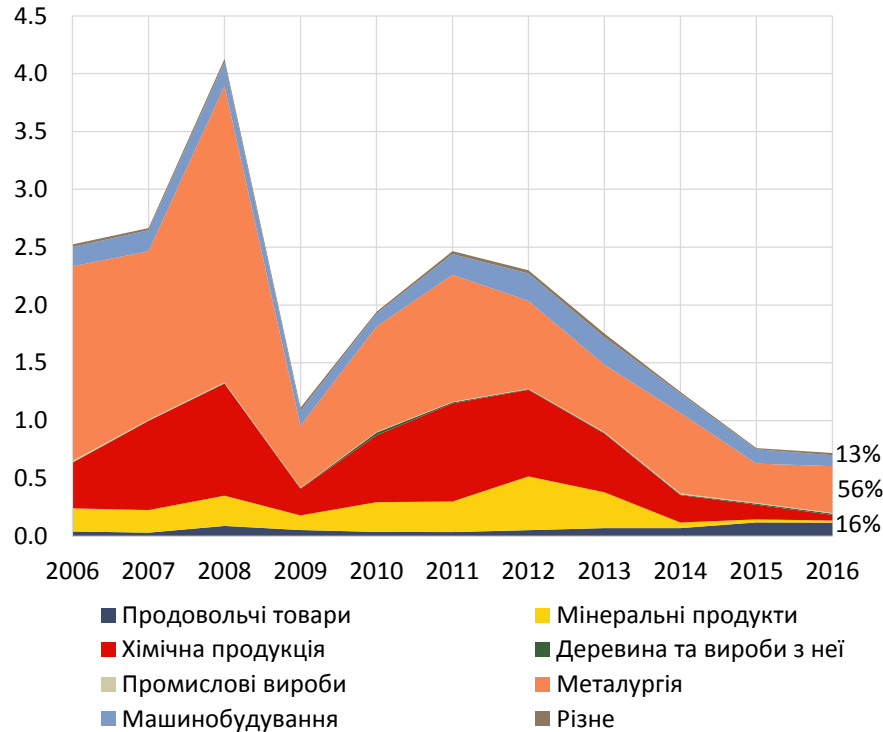
[Повернутися до змісту](#)

Обсяги експорту до країн Америки після 2011 року зменшилися за всіма групами, крім продовольчих товарів

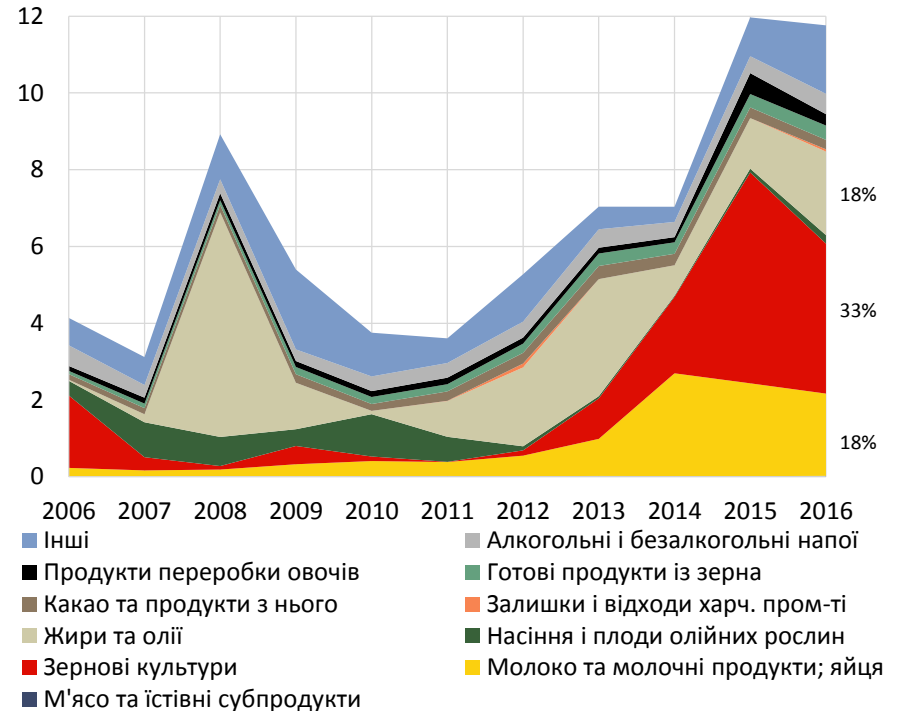
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Експорт до країн Америки за товарами, млрд. дол. США, та його структура у 2016 році, %

Джерело: НБУ.

Експорт продовольчих товарів до країн Америки, млн. дол. США, та його структура у 2016 році, %

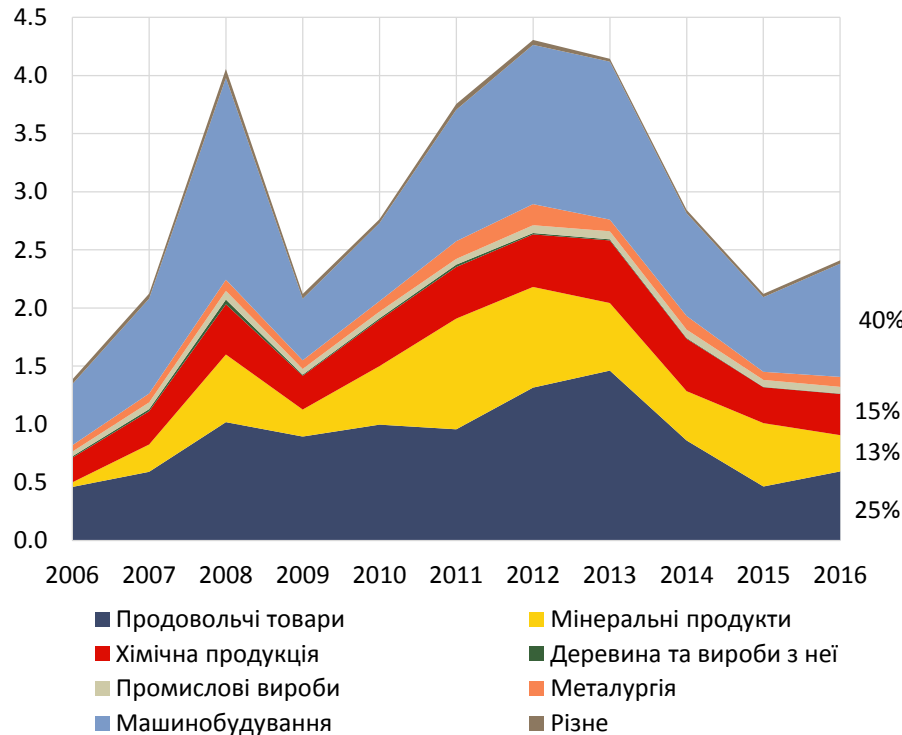
Джерело: НБУ.

- Скорочення обсягів експорту товарів до регіону зумовлено зниженням постачання добрив та нафтопродуктів унаслідок зниження внутрішнього виробництва.
- Більшу частину експорту товарів до Америки становить продукція металургії.
- Експорт продовольчих товарів перебуває на низькому рівні, однак в останні роки збільшилися обсяги експорту зернових культур (насамперед до Еквадору) та молочних продуктів (переважно до Канади та США).

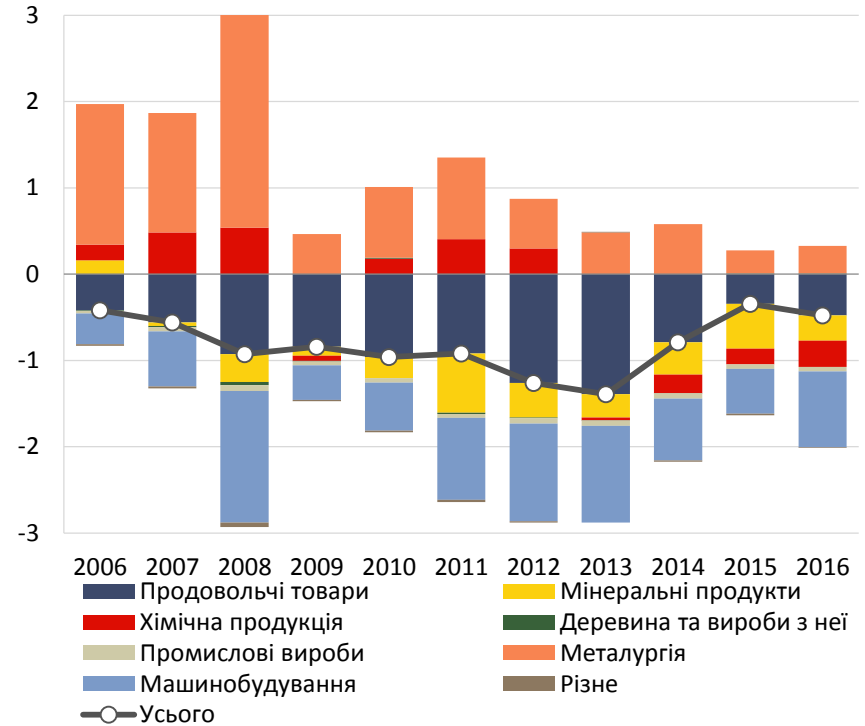
Попри зниження загальних обсягів імпорту з країн Америки, в останні роки відносно стійким є імпорт продукції машинобудування

Імпорт із країн Америки за товарами, млрд. дол. США, та його структура у 2016 році, %

Джерело: НБУ.

Сальдо торгівлі з країнами Америки, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

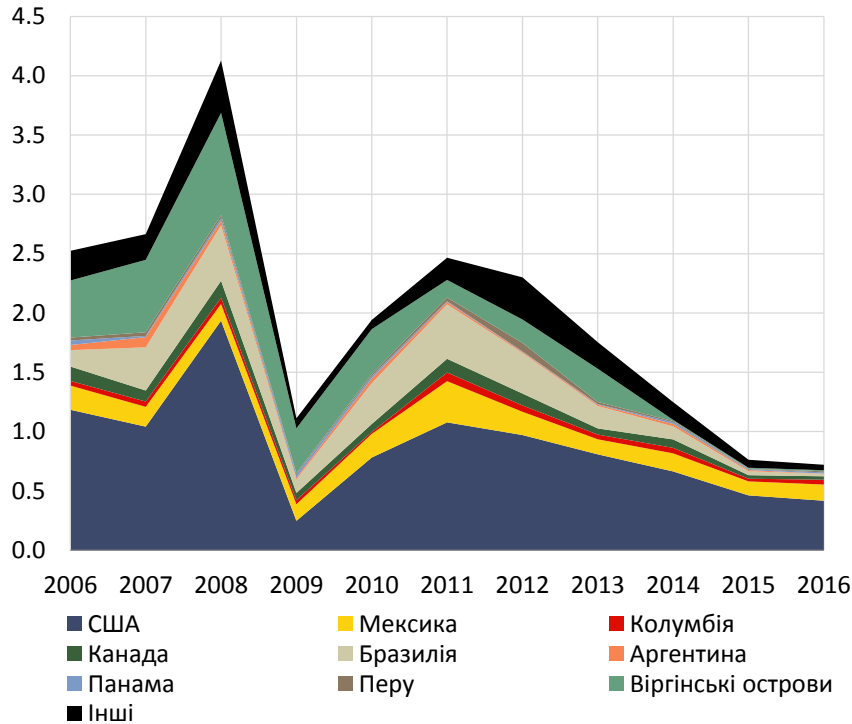
- Найбільшими групами в імпорті є продовольчі товари та продукція машинобудування.
- В останні роки імпорт продукції машинобудування виявився менш чутливим до змін внутрішнього попиту, що може пояснюватися високою якістю імпортованої техніки.
- Частка легкових автомобілів в імпорті продукції машинобудування становить у середньому близько 20% та зумовлює коливання обсягів імпорту цієї групи відповідно до рівня доходів.
- У 2016 році обсяги імпорту збільшилися за рахунок зростання поставок продукції машинобудування, насамперед сільськогосподарського призначення.
- За всіма товарними групами, крім металургії, торгівля з країнами Америки є дефіцитною.

Основним торговельним партнером в Америці є США

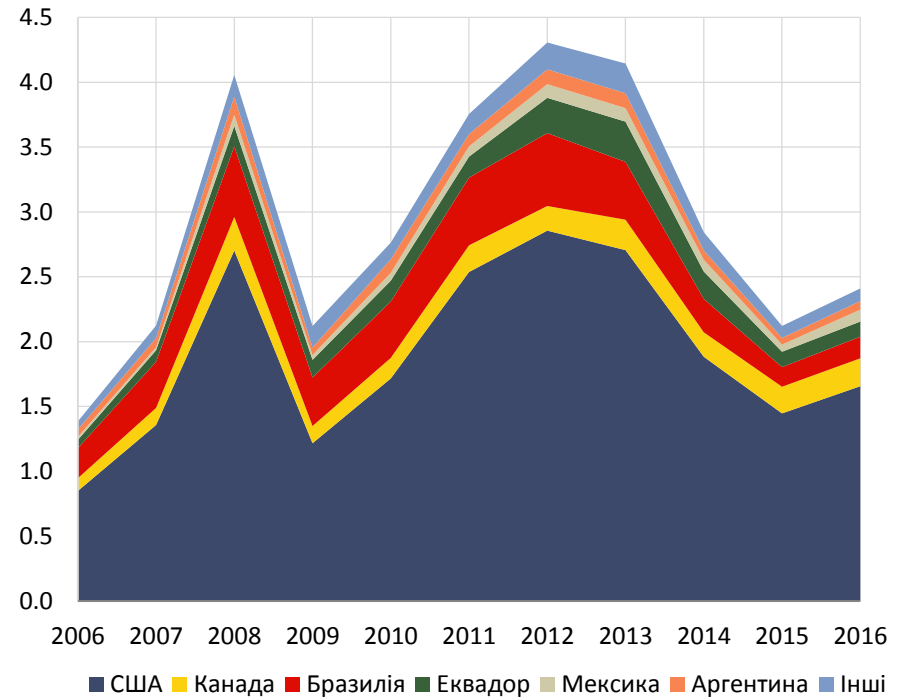
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Експорт товарів за країнами Америки, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

Імпорт товарів за країнами Америки, млрд. дол. США

Джерело: НБУ.

- Основним торговельним партнером серед країн Америки є США, водночас значна частка експорту до регіону в 2006 – 2013 роки (від 20% до 35%) “постачалася” на Віргінські острови (в основному нафтопродукти і чорні метали).
- Близько 70% імпорту з країн Америки надходить з США. Протягом 2006 – 2016 років частка Бразилії скоротилася з 17% до 7%, натомість збільшилися частки Канади та Еквадору.